

Ik hoop dat de spelling veranderd-t wordt-t

eindredactie Dolph Kohnstamm

bron

Dolph Kohnstamm (eindred.), *Ik hoop dat de spelling veranderd-t wordt-t*. J. Muusses, Purmerend 1972

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/kohn001ikho01_01/colofon.htm

© 2009 dbnl / Dolph Kohnstamm / de afzonderlijk auteurs en/of hun rechthebbenden

Voorwoord

Dit boekje is een zeer eenzijdig boekje, even eenzijdig als Mulisch' *Soep lepelen met een vork* is. Mulisch richt zich fel 'tegen de spellinghervormers' - de auteurs van wie bijdragen in deze 'bloemlezing' zijn opgenomen, zijn minder fel, maar minstens even sterk overtuigd van de noodzakelijkheid van spellinghervorming als Mulisch contra is. Maar dan in de zin van spellingvereenvoudiging. Zij hebben daar natuurlijk gegronde redenen voor. Het zijn vrijwel allen mensen uit de onderwijswereld, met meer kennis van zaken en groter verantwoordelijkheidsgevoel voor taal en jeugd dan velen hun gelieven toe te kennen.

Men krijgt, Mulisch lezende en herlezende, steeds sterker de indruk, dat hij met zijn vork in eigen vlees prikt. Dit boekje tracht, menslievend, deze zelfkwetsuur te voorkomen. Men spreekt in de schoolwereld niet zonder reden van *De tragedie der werkwoordsvormen*. De werkwoordsvormen blijken als categorie voor vele tienduizenden leerlingen, voor ongeveer 40% van het totaal, niet leerbaar te zijn. Dit valt af te leiden uit omvangrijke en grondige onderzoeken in de vijftiger jaren en in de jaren rond 1970. Naast de tragedie der werkwoordsvormen 'beschikt' de school nog over vele andere overbodige spellingsmoeilijkheden. Samen vragen zij, laat ons zeggen, van 60 tot 80% van de voor 'taal!' beschikbare lessen, soms zelfs meer, afhankelijk van de school.

Wat de spellinghervormers - en ook Mulisch - vragen, is voor de school: Opvoeding tot vertrouwdheid met taal, taal in praktisch gebruik, taal in haar 'hogere' functies. Vertrouwdheid met de beide expressievormen: spreken en stellen - onder dit laatste begrepen

nauwkeurigheid in spelling - èn vertrouwdheid met de beide receptieve vormen, lezen en luisteren. De tijd tot deze opvoeding ontbreekt thans ten enen male. Erger is, dat bij talloze leerlingen - ook dit wijzen onderzoekingen uit - een duidelijke aversie tegen 'taal' bestaat, omdat zij 'taal' identificeren met spelling, waarmee zij het ganse basisonderwijs, en nog jaren daarna, worden vervolgd. En deze aversie tegen taal is de vork, waarmee Mulisch zich als taalkunstenaar in eigen vlees prikt.

DR. I. VAN DER VELDE

Peter van Eeten

Spellingvereenvoudiging: didactische en sociale noodzakelijkheid

‘Spellingvereenvoudiging hangt samen met de democratisering van het onderwijs, in die zin, dat zoveel mogelijk leerlingen onderwijs moeten kunnen volgen op een zo hoog mogelijk niveau.’ Dit betoogt de heer P.H.S. Batelaan, voorzitter van de sectie Nederlands van de Vereniging van Leraren in Levende Talen, met wie Peter van Eeten sprak over het wetsontwerp dat op komst is tot vereenvoudiging van de Nederlandse spelling.

Enkele maanden geleden heeft de minister-president op een van zijn wekelijkse persconferenties meegedeeld dat er een wetsontwerp op komst was tot vereenvoudiging van de Nederlandse spelling. Die mededeling had lang op zich laten wachten. Blijkbaar zijn er in ons taalgebied maar weinig dingen zo delicaat als de spelling. Al in 1967 bracht de commissie Pée-Wesselings, de Belgisch-Nederlandse commissie die de minister van onderwijs en wetenschappen en zijn Vlaamse collega moest adviseren over de gewenste vereenvoudiging, haar eindvoorstellen uit.

Die voorstellen behelzen een flinke reeks vereenvoudigingen, o.a. in de spelling van bastaardwoorden, van werkwoordsvormen, suffixen *-isch* en *-lijk* en het meervoud van woorden op *-ie*. Maar ze gaan lang niet zover als de meeste voorstanders van spellingvereenvoudiging, georganiseerd in de Vereniging voor Wetenschappelijke Spelling, wel zouden willen. Zij pleiten al jaren voor de volledige opheffing van de zg. regel van de gelijkvormigheid (die *goed* voorschrijft naast *goede*, *paard* naast *paarden* en *ik houd* naast *houden*), voor het opheffen van het verschil tussen *ei* en *ij* en dat

tussen *au* en *ou*, het consequent schrijven van een enkele *-i* in open lettergrepen en een hele reeks vereenvoudigingen van minder ingrijpende aard.

Bittere ervaring

Voorstanders van spellingvereenvoudiging worden wel eens aangezien voor een soort maniakken, mensen die er alleen maar op uit zijn om uit een ziekelijke veranderzucht om de zoveel jaar de boel op stellen te zetten. In de meeste gevallen is dat volkomen ten onrechte. Verreweg de meeste mensen die zich druk maken over de zaak, komen uit het onderwijs en hun wensen komen niet voort uit persoonlijke motieven van welke aard ook, maar uit jarenlange bittere ervaring met ons huidige spelsysteem.

Direct al na de jongste spellingwijziging, die van 1954, die ons verrijkte met het befaamde groene boekje, dat naast geringe verbeteringen een groot aantal onzekerheden invoerde, kwamen er protesten uit onderwijskringen. Onderwijsbladen als *Het Schoolblad* voerden een alternatieve spelling in, met een consequent vereenvoudigde schrijfwijze van de bastaardwoorden.

Nu de regering eindelijk de nieuwe spellingwet heeft aangekondigd, hebben de Algemene Nederlandse Onderwijzers Federatie (ANOF), de sectie Nederlands van de Vereniging van Leraren in Levende Talen, de Vereniging voor Onderwijs in het Nederlands en de Vereniging voor Wetenschappelijke Spelling en Grammatica zich met een gemeenschappelijke nota tot de minister van onderwijs gewend. Er is immers aangekondigd dat de minister de voorstellen van de commissie-Pée-Wesselings zal volgen en dat zou betekenen dat een groot aantal van de ernstigste knelpunten blijft bestaan.

Nota

De vier verenigingen bepleiten in hun nota, die de minister aan zijn Memorie van Toelichting zal toevoegen, vier toevoegingen aan de voorstellen van Pée-Wesselings. Het foneem /ou/ willen ze consequent gaan spellen met het teken *au*, en het foneem /ei/ met het

teken *ij*. Het foneem /ie/ willen ze in gesloten lettergreep spellen als *ie*, in open lettergreep als *i* (*dri*, *giter*). En verder stellen ze voor de regel van de gelijkvormigheid te verlaten voor het foneem /t/, omdat het noodzakelijk dit foneem is dat, vooral bij de werkwoordsvormen, verantwoordelijk is voor de schrikbarende hoeveelheid tijd die het spelonderwijs vergt. Consequente afschaffing van de gelijkvormigheidsregel in dit geval komt erop neer dat we gaan schrijven: *het verhaal wort uitstekent vertelt, ik vint dat vervelent, 't paart was root gekleurt, hij is goet verkleet, de vrouw hat de stoep geschrobt noch geboent*. Volgens de voorstellen van Pée-Wesselings zou er in al deze zinnetjes maar één wijziging komen; *het verhaal wordt* zou geschreven worden als *het verhaal word*.

Eén van de leden van de gezamenlijke spellingcommissie van de vier verenigingen is de heer P.H.S. Batelaan uit Hilversum, leraar Nederlands in Hilversum en voorzitter van de sectie Nederlands van de Vereniging van Leraren in Levende Talen.

Kan ook een drastische vereenvoudiging van de spelling bijdragen tot verbeteren van het moedertaal-onderwijs?

‘Vanzelfsprekend. Vooral voor het basisonderwijs is zo'n vereenvoudiging urgent. Daar wordt naar schatting zo'n tachtig percent van de beschikbare tijd aan spellen besteed. Het wezenlijke onderwijs, dat in het goed leren lezen, spreken en luisteren, krijgt daardoor veel te weinig aandacht. Bij het voortgezet onderwijs zal vaak wat minder tijd worden besteed aan opzettelijk spelonderwijs, dat is althans mijn eigen praktijk. Ik geef dat onderwijs meer incidenteel, bijv. aan de hand van stukken die de leerlingen produceren, of individueel voor bepaalde moeilijkheden. Maar in dat alles gaat toch veel te veel tijd zitten, en spelfouten blijven voorkomen tot het eindexamen toe. Dikwijls zijn de opstellen en excerpten heel redelijk, maar de spelfouten blijven.’

In uw nota aan de minister wordt de spellingvereenvoudiging in verband gebracht met de democratisering van het onderwijs. Zullen niet veel mensen daar alleen maar een modekreet in zien?

‘Misschien, maar we moeten hier natuurlijk niet denken aan de

interne democratisering, die te maken heeft met de bestuursvorm en met inspraakmogelijkheden. Het gaat hier om wat we “externe democratisering” noemen. Dat begrip houdt eenvoudig gezegd in dat zoveel mogelijk leerlingen onderwijs moeten kunnen volgen van zo hoog mogelijk niveau. Heel veel kinderen komen daar niet aan toe, niet uit gebrek aan intelligentie, maar omdat ze geen betoog kunnen opzetten en geen betoog kunnen volgen. Het komt telkens weer op hetzelfde neer: veel meer aandacht voor het taalonderwijs, en daardoor is de tijdwinst die ontstaat door radicale spellingvereenvoudiging een absolute noodzaak.’

Als argument wordt wel aangevoerd (het is o.a. gebeurd in de krant waarvoor ik schrijf) dat je zodoende het onderwijs afstemt op de middelmaat, op de mensen met de lagere intelligenties. Het gevolg zou zijn dat de begaafden een stuk training wordt onthouden dat voor hen van groot belang is. Een moeilijke spelling, zo wordt geredeneerd, is een middel om de kinderen denken te leren. Wat vindt u daar als onderwijsman van?

‘Nou, om te beginnen is de bestaande spelling onlogisch, en alleen daarom al een weinig geschikt middel om te leren denken. Maar bovendien: om te leren denken zijn er zo verschrikkelijk veel manieren. Veel beter dan de spelling zijn het opzetten en volgen van logische betogen, de grammatica of de wiskunde. Niemand zal toch ook bepleiten dat auto's ingewikkelder gemaakt moeten worden omdat de monteur dan veel beter leert sleutelen. Je leert geen denken door spelonderwijs, en de spelling is daarvoor ook niet gemaakt; die moet zo efficiënt mogelijk zijn.

Een argument als dat van de spelling als middel om te leren denken lijkt mij voort te komen uit een elitaire instelling. Heel dikwijls is het goed kunnen spellen een soort van distinctiemiddel. Je kunt nu aan de spelling zien of iemand ontwikkeld is of niet, zoals je dat vroeger onderscheiden kon aan het verschil tussen een pet en een hoed. Het zijn vaak typische intellectuelen die om die reden aan de bestaande spelling hechten, en nog vaker mensen die zich met heel veel moeite die spelling eigen hebben gemaakt. Ook zo bekeken is spellingvereenvoudiging een zaak van democratisering: goed spellen is geen prerogatief meer van een elite.’

Verwacht u niet dat veel mensen die de tegenwoordige spelling beheersen een heleboel moeite zullen moeten doen om de nieuwe te leren?

‘Dat zal erg meevallen, juist voor de mensen die het huidige systeem kennen. In feite verandert er, ook bij een radicale hervorming, veel minder dan er dikwijls gesuggereerd wordt. In discussies hierover worden te vaak gekke zinnnetjes gebruikt, die in werkelijkheid nooit voorkomen, en waarin zoveel mogelijk nieuwe woordbeelden zijn gepropt. Bovendien wordt er meestal de meeste drukte gemaakt over enkele onnozele woorden. Bij de voorstellen Pée-Wesselings was dat het woord *odeklonje*, en wanneer gebruiken we dat eigenlijk, behalve in dictees op school. Bij de spellingswijziging van '54 maakte iedereen zich druk over het woord *ritme*, nu weet bijna niemand meer precies dat je het vroeger als *rhythme* schreef.’ *Met deze voorbeelden zijn we bijna ongemerkt terechtgekomen bij de bastaardwoorden. Ook tegen de aanpassing van de spelling daarvan is nogal eens verzet, en dikwijls wordt daarbij het argument gebruikt dat het nuttig zou zijn de oorspronkelijke vreemde, en dus moeilijke, spelling aan te houden, omdat de kinderen op die manier al enigszins ‘ruiken’ aan het Frans of Engels. Het Nederlandse spellingonderwijs wordt zodoende dienstbaar gemaakt aan het onderwijs in de vreemde talen. Wat vindt u daarvan?*

‘Ik vind dat onzin. Het onderwijs in de moedertaal hoeft niet dienstbaar te zijn aan het vreemde-talenonderwijs, of althans niet meer dan het dienstbaar is aan ieder ander vak, aan geschiedenis, aardrijkskunde, wiskunde en ga zo maar door.’

Een detailvraag nog over uw Nota aan de minister. U stelt daarin voor de regel van gelijkvormigheid te verlaten voor het foneem /t/, maar niet voor het foneem /p/. Daardoor zou in één enkel geval, dus bij woorden als schub/schubben, een spelregel gehandhaafd blijven die in alle andere gevallen afgeschaft is, of nooit bestaan heeft, zoals bij de fonemen /s/ en /f/, is dat niet inconsequent?

‘Natuurlijk. We hebben er dan ook alleen van afgezien om redenen van haalbaarheid. Deskundigen verzekerden ons dat het hier een betrekkelijk gering aantal woorden betreft, de ellende is bij T en D veel groter.’

Over haalbaarheid gesproken: Denkt u dat de Nota van de vier verenigingen succes zal hebben?

‘Ik vind het al een succes dat de minister haar toevoegt aan de memorie van toelichting. En als er straks een openbare hoorzitting komt van de desbetreffende Kamercommissie, zullen we zeker present zijn om ons standpunt uitvoerig toe te lichten. Dat mag ook wel, want een groot bezwaar van de commissie Pée-Wesselings is dat die uitsluitend was samengesteld uit taalkundigen. Onderwijsmensen zaten er niet in, zodat de stem van de mensen die in het veld werken niet gehoord is. Linguïsten hanteren allerlei andere normen dan didactische om tot hun advies te komen.

Overigens ben ik wel een beetje bezorgd dat het zo lang duurt eer het wetsontwerp komt. Ik heb het gevoel dat de minister gestuit is op tegenkating van Belgische zijde. Bij ons is er voor spellingwijziging een wet nodig, in België enkel een koninklijk besluit. Omdat er een afspraak is dat Noord en Zuid de eenheid op het gebied van de spelling zullen bewaren, betekent dat in feite dat de Belgische minister de beslissing van het Nederlandse parlement moet volgen. Speciaal onze voorstellen schijnen in België niet zo goed te vallen. Ik zeg schijnen, want zekerheid is er moeilijk over te krijgen. We zouden eens moeten nagaan of het mogelijk is enige druk uit te oefenen op de Belgische regering. Maar via onze Belgische zusterverenigingen is dat niet zo makkelijk. De boel is daar heel anders gestructureerd; bijv. wordt er veel meer uitgemaakt door de onderwijsinspecties.

We zijn er dus nog lang niet. Maar ik blijf hopen dat we uiteindelijk onze zin krijgen, want spellingvereenvoudiging is een didactische en sociale noodzakelijkheid, en een van de middelen om ons moedertaalonderwijs gezond te maken.’

Handelsblad-NRC, 5-03-'71

Henk Hollaar**Niets vergoedt moeite aan spelling besteed**

Zoals bekend zijn proeven genomen met de vereenvoudigde spelling van de werkwoordsvormen - een voorbeeld daarvan is door Hier en Nu televisie op 22 december 1971 uitgezonden. Daarbij bleek dat 29 Amstelveense zesdeklassers die in een door de klasseonderwijzer zelf opgesteld dictee 94 fouten tegen de werkwoordsspelling maakten - een zeer redelijk resultaat, dank zij een training die zeker zestig procent van de tijd voor taalonderwijs gevestigd had -, na een half uur instructie in de vereenvoudigde werkwoordsspelling, in hetzelfde dictee nog maar 15 fouten maakten (en dat waren doorgaans fouten waarin de thans geldende spelling doorwerkte, b.v. besteede). Tegenover drie fouten gemiddeld in de geldende spelling stond een halve fout gemiddeld in de vereenvoudigde werkwoordsspelling. Deze verschillen waren zo groot, dat de tv-opname ploeg zichtbaar verbluft was en de onderwijsredacteur van NRC-Handelsblad van een goocheltruc sprak. Hij konstateerde boos, dat de actiegroep 'werkwoordsvormen' wil afschaffen, maar dat ze nagelaten heeft aan te tonen dat de 'werkwoordsvormen' zinloos zijn, 'wat bewezen moet worden'. Jammer genoeg eist hij iets onmogelijks. Niemand wil de werkwoordsvormen afschaffen, die zijn nl. in de taal gegeven, en aan de taal wordt niet geknoeid. Alleen de notatie van o.m. die werkwoordsvormen, de spelling ervan, kan o.i. eenvoudiger. Spelling is slechts een hulpmiddel om de gedachte of gesproken taal door middel van 'tekeningetjes' vast te leggen en die 'tekeningetjes' zijn o.i. soms nodeloos ingewikkeld. 'Wat bewezen moet worden'.

Criteria

Wat ‘de eventuele zin of noodzaak’ van de spelling van werkwoordsvormen betreft, kan men uitgaan van verschillende criteria, die doorgaans algemene inzichten weerspiegelen van de tijd waarin ze geformuleerd werden. De Vries en Te Winkel zien in de spelling een ‘kunstproduct’, dat dan ook onderworpen is aan de wetten van de ‘Aesthetica’ en de ‘Psychologie’. Deze twee zijn in 1863 al ongeveer een eeuw normatief bij het denken over kunst: onze Van Alphen propageert ze in 1778. Via een aantal overwegingen komen De Vries en Te Winkel tot vijf regels die elkaar gedeeltelijk aanvullen, gedeeltelijk tegenspreken. In b.v. ‘hij houdt’ worden achtereenvolgens de regels van de uitspraak, de afleiding (ou, niet au), de gelijkvormigheid (de d) en de analogie (de t) toegepast. Deze spelling gaat uit van principes die in onze tijd hun overtuigingskracht aan het verliezen zijn.

Volgens recente opvattingen is die spelling het best, die steeds dezelfde spraakklank met hetzelfde teken weergeeft. Hierbij geldt de doeltreffendheid van het communicatieproces als norm, wat inhoudt dat de spelling de schriftelijke communicatie productief noch receptief mag hinderen. Angst voor het maken van fouten tegen het huidige spellingssysteem vormt voor velen nog steeds een zeer reële belemmering: velen durven niet te schrijven omdat ze bang zijn daarmee een discriminerende behandeling uit te lokken. Naast dit emotionele bezwaar zijn er ook economische. Angst voor belemmering van het receptief-schriftelijke communicatieproces (‘we kunnen nu niets meer lezen’) wordt regelmatig als argument tegen spellingsvereenvoudiging gebruikt. Niettemin gáán alle veranderingen die sinds De Vries en Te Winkel zijn doorgevoerd, in de richting van vereenvoudiging. Dat men in een korte periode van overschakeling wat minder vlot leest, is een feit, waaraan men echter niet te veel gewicht hoeft toe te kennen.

Maar - zal men zich afvragen - kunnen we al die spellingsindicaties (ik word/hij wordt, zij wachtte, hij bereidde e.d.) wel missen? Ze gaan terug op dezelfde regelingen als b.v. de buigingsuitgangen (‘door den wil des menschen’); deze zijn al 25 jaar geleden officieel afgeschaft, na sinds 1930 voor het onderwijs facultatief te zijn

gesteld. Er is niemand die nog zal beweren, dat deze indicaties onmisbaar waren. Dat geldt o.i. ook voor b.v. de dubbele d in bereidde, en zelfs als we berijde gaan schrijven.

Woordparen

Verwarring van tot nog toe door de spelling onderscheiden woorden (hij houdt en het hout worden beide hout of haut) zal even weinig optreden als bij de thans al bestaande duizenden woordparen. Het is nl. de context waaruit de lezer terstond de juiste betekenis van het woord afleidt (ze zijn in zijn kamer); losse woorden leest men slechts bij hoge uitzondering. Bovendien; de luisteraar heeft zich nooit afgevraagd waarom hij een maaltijd zou moeten berijden.

Tenslotte mag er nog wel op gewezen worden, dat vormen als bereide en wachte reeds door de Belgisch-Nederlandse commissie Pée-Wesselings worden aanbevolen, terwijl de voorstanders van de vereenvoudigde spelling minister Veringa hebben verzocht de regel van de gelijkvormigheid, die in twee van de vijf toepassingsgebieden toch al niet wordt gehanteerd, nu ook voor het duo d-t af te schaffen. Terwijl de genoemde commissie naast elkaar vormen als hij kort, hij sterft, hij word en hij gord aanbeveelt, prefereren de vier onderwijsorganisaties dus een t waar een t hoort: bij hij kort, stort, wort en gort. Eén teken voor één spraakklank.

Conclusie. Vele oude spellingsvormen zijn historisch verklaarbaar; wie echter de spelling ziet als een instrument dat zo efficiënt mogelijk moet functioneren, ontkent de noodzaak van een aantal ervan.

NRC - Handelsblad 8-01-'72

Bert Vuijsje

De tachtigjarige oorlog om onze lastige spelling

‘Ik wilde dat ik een andere, meer verlokken titel voor mijn opstel had mogen kiezen. Want ik vrees dat velen mijn stukje niet zullen inzien, alleen wegens het weinig belovende opschrift.’ ‘Zij zullen vermoeden dat hier allerlei haarkloverijen en finesses ter sprake komen die niet-taalkundigen ijskoud laten (...). Maar dat alles ligt buiten mijn bedoeling. Ik geef de verzekering dat dit artikel niet thuishoort in een taalkundig tijdschrift, geen geleerdheid behelst en alleen handelt over zaken - hoogst belangrijke zaken naar ik meen - waarover ieder beschaafd Nederlander zich een oordeel kan vormen en een mening behoort te hebben.’

Oorlog

Met deze behendig geformuleerde inleiding begon dr. R.A. Kollwijn in 1891 zijn artikel ‘Onze lastige spelling’ in het tijdschrift ‘Vragen van de dag’. Kollwijn's gloedvolle pleidooi voor een drastische spellingvereenvoudiging vormt zo ongeveer het begin van de moderne Nederlandse spellingstrijd - een oorlog die nu al meer dan 80 jaar voortwoedt met om de paar jaar een heftige uitbarsting. Want behalve een zaak ‘waarover ieder beschaafd Nederlander zich een oordeel kan vormen’ is de spelling kennelijk ook een kwestie die aanleiding geeft tot het hoog oplopen der emoties - vooral bij de tegenstrevers van de vernieuwing.

De laatste 50 jaar hebben vrijwel alle Nederlandse regeringen zich met de spelling bemoeid, waarbij achtereenvolgens in 1934, '36, '38, '46 en '55 besluiten tot spellingverandering vielen (om nog

maar te zwijgen van de talloze studiecmissies die werden ingesteld). Maar ondanks dit alles wordt het verhitte spellingdebat anno 1972 in feite nog uitgevochten met precies dezelfde argumenten als in 1891 - al hebben ze soms een nieuw modieus jasje gekregen.

‘Een vorm van taalontucht!’ roept verontwaardigd een Kamerlid in de jaren '30, als hem duidelijk wordt dat de woorden ‘kolen’ (steenkool) en ‘koolen’ (groente) voortaan hetzelfde geschreven zullen worden.

‘Precies zoals de Jordaan door de ambtenaren in een onleefbaar woongebied veranderd dreigt te worden’, schrijft Harry Mulisch nu in zijn furieuze brochure ‘Soep lepelen met een vork’, ‘zo proberen de fonologen de spelling in een linguïstische Bijlmermeer te veranderen.’

‘Ik vind het van niet het minste belang dat, als we eenmaal die nieuwe spelling zouden hebben, mijn werkster en mijn kapper hun waslijstje zonder fouten kunnen schrijven. De taal is het instrument van de kunstenaar’, schrijft de dichter Boutens rond 1934. ‘Die hele beweging van ‘progressieve’ en ‘wetenschappelijke’ spelling is niets anders dan de opzettelijke en bewuste poging de schrijftaal neer te schroeven tot het niveau van het zesjarige kind met beperkte geestesvermogens’, schrijft dr. C. Kruyskamp (de samensteller van de Grote Van Dale) in 1965 in Maatstaf. ‘Aan dat spelletje, deze illusie, deze onverbloemde capitulatie voor de domheid moet alle traditie worden opgeofferd.’

‘Zoals de welvaartsstaat geleid heeft tot het ontstaan van het nozendom’, analyseert dr. Kruyskamp, ‘zo leidt het steeds meer gemakkelijker’ maken (in schijn!) van de schrijftaal tot het geestelijke nozendom dat alle binding met het historische, met de geestelijke voedingsbodem, verwerpt, dat zich alleen in de anarchie thuisvoelt, en de onnozelste kinderachtigheid ten troon verheft.’

Zes jaar later is het ‘nozendom’ als verontrustend tijdsverschijnsel enigszins op de achtergrond geraakt, maar een nieuw modewoord is gauw gevonden: K.L. Poll lanceert in NRC-Handelsblad de vondst dat de nieuwe spelling ‘taalvervuiling’ veroorzaakt.

Het CH-Kamerlid Tilanus trekt in de jaren '30 een verhelderende

parallel: spellingvereenvoudiging is net zoets gevaarlijks als de mouterij op de ‘Zeven Provinciën’. Harry Mulisch redeneert 40 jaar later weer een nuance anders: de spellingvernieuwers willen het Nederlandse volk een *spellingsrust en-orde* opleggen; zij zijn erop uit ‘de bestaande sociale situatie te *verhullen*’.

Het is niet helemaal onbegrijpelijk dat G. van der Heijden, leraar Nederlands, in Intermediair verzucht: ‘Anti-vereenvoudigingsacties bezitten soms hetzelfde fanatisme en niveau als acties tegen fluoridering van drinkwater.’

Want waar draait het spellingvraagstuk eigenlijk om? De essentie werd al in 1891 door Kollewijn op papier gezet: ‘Vangen wij maar dadelijk aan met de tirannieke, onverdraagzame, dikwijls onberekenbare nederlandse spelling voor de rechterstoel van het gezond verstand te dagen, en te beschuldigen van eindeloze plagerijen, waardoor iedere Nederlander die de pen hanteert, dag in dag uit wordt gekweld.

‘Het begint op de lagere school. Nu, daar is het de plaats om te leren spellen. En *als* men het daar maar leerde - als men het daar maar leren *kon* - wij zouden geen reden tot klagen hebben.’

Kollewijn citeert vervolgens een beschouwing van prof. J.P.N. Land uit 1870 (!), die in 1972 al even weinig aan actualiteit heeft verloren als zijn eigen stuk: ‘De moeite, aan het aanleren en herzien onzer spellingen besteed, wordt ons door niets vergoed; en er is zoveel anders en beters dat daarom ongedaan blijft (...). En juist bij het volksonderwijs komt het er dubbel op aan, dat de korte schooljaren zoo min mogelijk door noodloozen omslag en beoefening van hetgeen ons in niets een beter inzicht geeft, worden ingenomen.’

Kollewijn: ‘Ik weet zeer goed dat een in alle opzichten konsekvente spelling tot de onmogelijkheden behoort. Maar - waar men niet konsekvent wezen kan of wil, trachte men prakties te zijn.’

‘Geen onderscheidingen in de schrijftaal *ingevoerd*, die in de gesproken taal niet bestaan. Geen onderscheidingen in de schrijftaal *behouden*, wanneer de beschaafde spreektaal ze verloren heeft en *wanneer de toepassing voortdurend moeite veroorzaakt*.’

Tragedie

Dat de toepassing van onze spellingregels, vooral wat betreft de werkwoordsvormen, het grootste deel van het Nederlandse volk voortdurend moeite veroorzaakt, is de laatste 15 jaar bij herhaling en volstrekt overtuigend aangetoond. In 1956 verscheen 'De tragedie der werkwoordsvormen', het proefschrift van dr. I. van der Velde, waarin verslag wordt gedaan van een breed opgezet onderzoek onder 1500 leerlingen van 60 scholen (zowel het lager als het middelbaar, het ulo- en het nijverheidsonderwijs werden in het onderzoek betrokken).

De conclusie: 'Onze werkwoordsdidactiek faalt voor vele tienduizenden leerlingen van L.O., V.G.L.O., N.O. en U.L.O., vermoedelijk 80.000-100.000 per jaarklasse (van bijna 170.000). Naar Van Schendels roman: "Een Hollands drama"!'

De schooltoets van het CITO, die jaarlijks aan een derde deel van alle Nederlandse zesde-klassers wordt afgenomen, wijst uit dat in die droevige situatie sinds '56 nauwelijks verandering is gekomen: in 1970 en '71 werden de werkwoordsopgaven gemiddeld door 41% van alle kinderen fout beantwoord.

Je kunt zo'n probleem op velerlei manier aanpakken. De makkelijkste oplossing is ontkennen dat het bestaat. Curieus genoeg was Kolléwijn een van de mensen die dat doet: 'Dat men schrijft: ik *red* met een *d*, *hij rijdt* met *dt*, schoon wij in beide gevallen uitspreken *ret*, wij hebben er niets tegen; de moeite om te onthouden dat de derde persoon van de onvoltooid tegenwoordige tijd een *t* achter de stam krijgt en de eerste niet is zo gering, dat wijziging van de algemeen gebruikelijke spelling hier overbodig is.' Maar Kolléwijn werkte dan ook in het middelbaar onderwijs, dat blijkens het onderzoek van Van der Velde de enige schoolcategorie vormt, waarin de leerlingen redelijk met de werkwoordsvormen kunnen omspringen. Ruim 40% van de lagere-schoolleerlingen die niet voor voortgezet onderwijs worden opgeleid, weten volgens Van der Velde's onderzoek in een Nederlandse zin de werkwoorden niet eens als zodanig te herkennen, laat staan dat ze er redeneringen als 'stam plus t' op kunnen toepassen.

Kaf

Dr. Van der Velde vertelt dat hij zich tijdens zijn onderzoek herhaaldelijk serieus heeft afgevraagd hoe het hemzelf als lagerschool-leerling was vergaan. Hij kon zich niets herinneren van dubieuze ervaringen met de werkwoordsvormen. Maar daar zit nu juist een belangrijk onderdeel van het probleem: ‘Het noodlot wil dat het degenen die over de spellingsproblemen beslissen, adviseurs en regeerders, vermoedelijk ontbreekt aan kennis, ervaringskennis, van wat zich binnen de muren van de lagere school afspeelt. Zij behoren weer vermoedelijk, zonder uitzondering tot degenen die nimmer moeilijkheden met de werkwoordsvormen hebben gekend. Het lagere foutenpercentage bij leerlingen van de v.h.m.o. wijst overtuigend in die richting.’

Een andere reactie op de tragedie van de werkwoordsvormen komt neer op het enthousiast toejuichen ervan als nuttig middel om op de scholen het kaf van het koren te scheiden. De onderwijsredacteur van NRC-Handelsblad kiest bij zijn analyse van dit facet een veelzeggend beeld: het onderwijs als afvalrace met hindernissen: ‘Bij een wedloop over een baan met een hek en een sloot struikelen meer kinderen dan wanneer het hek en de sloot zijn weggehaald. Daarmee is over het nut van sloot en hek niets gezegd, zelfs niet als ze er waren neergezet om het de kinderen moeilijk te maken. De realiteit is meestal dat ze er gewoon zijn en dat men eroverheen moet.’

Columniste Ina van der Beugel (in hetzelfde, immer foutloos spellende dagblad): ‘Ik vraag mij af waar men, wanneer de spelling zo wordt dat niemand meer kans heeft een fout te maken met zijn beoordeling blijft over iemands prestaties.’ En zo is het ook: de school is er niet om te leren maar om beoordeeld te worden; waar moet het heen als elke Nederlander net zo moeiteloos kan leren spellen als hij heeft leren lopen?

Geheim

Hier wordt de kern van het spellingsconflict blootgelegd: van en voor wie is de spelling eigenlijk? Prof. Land schreef in 1870 al

over de tegenstanders van spellinghervorming: ‘Op den achtergrond schijnt hier over 't geheel de voorstelling te schuilen, dat de spelling de blijken moet dragen van door geleerden te zijn vastgesteld, die alleen het geheim bezitten van de verhouding tusschen spiegelbeeld en origineel.’

Ook dr. Van der Velde stelt in 1968 vast: ‘Onze spelling is een geleerdenspelling, Zij is een geleerdenspelling in dubbele zin. Klaarblijkelijk zijn alleen de bollebozen in de lagere school in staat spellingzuiver te schrijven.’

‘Ze is ook geleerdenspelling naar haar oorsprong. (...) Men mag zich afvragen: Hebben de gebruikers, vooral de jonge gebruikers, wel voor Siegenbeek (spellingontwerper anno 1805), voor De Vries en Te Winkel (idem anno 1863) bestáán? Men mag, menen wij, het vermoeden uitspreken dat zij zozeer leefden in het isolement hunner wetenschappelijkheid, dat de leerbaarheid hunner “algemene spelregels”, aangevuld met “een aantal bijzondere regels”, buiten hun horizon kwam te liggen. Leerbaarheid dan opgevat als leerbaarheid voor jonge kinderen uit aristocratische en niet-aristocratische milieus.’

Bezwaren tegen de spelling volgens De Vries en Te Winkel mogen na de spellinghervorming van 1934 irrelevant lijken, voor dr. Van der Velde gelden ze nog vrijwel onverminderd: ‘Omdat men ook in 1934 onvoldoende geredeneerd heeft vanuit motieven van leerbaarheid en tevens onvoldoende sociale overwegingen in de beslissingen heeft betrokken.’

Knoop

‘Men verwijt de voorstanders van spellingvereenvoudiging dat ze altijd maar doorzaniken, nooit ophouden’, zegt hij. ‘Maar nooit vraagt men: hoe komt dat? Dat komt door de eindeloze aarzelingen van de regeringen. Nooit hebben ze radicaal durven doorzetten. De ene minister schuift het door naar de volgende, terwijl wij zeggen: hak die knoop nu eens door. Wij zijn het eindeloze gezanik eerlijk gezegd meer dan beu, omdat die hele spellinggeschiedenis eigenlijk een onbelangrijk ding is. Je moet er alleen doorheen om

tijd vrij te maken voor de hoofdzaak: goed taalonderwijs.'

Minister De Brauw, die in het kabinet de spellingkwestie toegeschoven heeft gekregen, heeft de mogelijkheid om de knoop nu door te hakken. De eindvoorstellen van de Nederlands-Belgische spellingcommissie Pée-Wesselings uit 1969, waar de regering De Jong zich een jaar later mee akkoord heeft verklaard omvatten al een gedeeltelijke sanering van de werkwoordsvormen: hij word i.p.v. hij wordt, en hij prate i.p.v. hij praatte. Het zou toch dwaas zijn om dan niet meteen de stap naar hij wort te zetten.

Maar voorlopig is het nog maar de vraag of van de regering-Biesheuvel überhaupt enig spellingvoorstel te verwachten is. Het wetsontwerp op basis van de voorstellen Pée-Wesselings ligt al geruime tijd in de la, en het is nog niet bekend of, en zo ja wanneer, het zal worden ingediend.

Strategie

Want Harry Mulisch mag dan de drastische spellingvereenvoudiging afschilderen als onderdeel van een regeringsbeleid, dat 'alle tegenstellingen probeert te verdoezelen en daarbij de cultuurverpaupering als strategie heeft gekozen', als een listig plan van onderdrukkers 'die de spelling willen vernieuwen om de samenleving niet te hoeven vernieuwen' - in werkelijkheid heeft de regering er waarschijnlijk eenvoudig het geld niet voor over om de spelling te vereenvoudigen. Over de sociale kosten van het voortbestaan van onze lastige spelling schijnen noch Mulisch noch onze ministers zich te bekommeren.

Haagsche Post, 26-01-'72

Prof. dr. P.C. Paardekooper
Saneer de spelling, verleng uw leven

De mensen van het Groene boekje - veel ouder dan het minder gebruikte Rooie boekje, zoals u weet - spelen een vervelend spel met ons. De woordelijsters komen om de twintig jaar vertellen dat ze het twintig jaar eerder eigenlijk niet goed genoeg gedaan hebben en dat onze spelling wéér gemoderniseerd moet worden. Zo is het nu al een keer of vijf gegaan, en het schijnt zo te moeten blijven. Nauwelijks ben je over de ene barbaarse moordaanslag op de taal heen gekomen, of de volgende vindt al plaats. Is het een wonder dat mensen die Mooie Taal schrijven (meestal letterkundigen genaamd) uit de grond van hun kunstenaarshart protesteren tegen zoveel onrustzaaiërij? Onze tijd is er een van vervlakking, meneer; ze hebben tegenwoordig nergens meer eerbied voor. Waar zijn de steile palstaanders? De mensen die niet bang zijn om te zeggen dat je het je kinderen móeilijk moet maken omdat ze anders als volwassenen bij het eerste het beste windstootje omvallen? Die niet bang zijn om voor konservatief versleten te worden? Die de gemakzuchtige onderwijzers en de oproerkraaiende taalkundigen es goed de waarheid durven te zeggen?

Die spelling is zó'n eenvoudige zaak dat je niet eens deskundig hoeft te zijn om erover mee te kunnen praten en schrijven. Nog onlangs besprak een hooggeleerde jurist in de NRC een spellingbrochure van een letterkundige (H. Mulisch), die normaal altijd erg links is maar abnormaal (wat de spelling betreft) heel erg rechts. Rechts: dat betekent: hou vast wat je hebt; pas op voor gevaarlijke nieuwe dingen; lever de vooroordelen van het voorgeslacht gaaf over aan het nageslacht.

Lelijk

Je moet es zien hoe de taal wordt als die vernieuwers hun zin krijgen: een hooimijt wordt hetzelfde als een dienstmijt. En een hartrenauto kun je niet meer van een hardrenauto onderscheiden. U kunt na mij komen wordt ook onbegrijpelijk: na april of na mei? na hem of na mij? Zo wordt de taal steeds duisterder. Ook de tegenwoordige en de verleden tijd kun je binnenkort niet meer onderscheiden: we verblijden ons/we verblijdden ons. Hebben we daarvoor nou altijd zo ons best gedaan op school? Hoe kun je nou nog de domme van de slimme mensen onderscheiden?

Klaar?

Bent u klaar met uw stroom van verwijten? Mag ik wat terugzeggen? Kunt u even zwijgen? Om te beginnen dan: wat is uw vak? Ambtenaar, zetter, metselaar, zakenman? Néémt u het als u aan het werk bent, en ik zet u opzij en zeg ‘U weet er niks van; ik zal wel es zeggen hoe u het doen moet. Dit is verkeerd, en dat deugt niet, en hier is iets wat heel anders moet...’ Natuurlijk niet; u wordt heel boos, u schuift mij weer opzij en u zegt dat ik helemaal geen verstand heb van uw vak. Schoenmaker, blijf bij je leest. Heb eerbied voor de deskundigheid van een ander.

Akkoord, maar wat u zoëven gedaan hebt met mij, was precies hetzelfde. U hebt gezegd dat mijn vak (taalkunde) waar de spelling onder valt, zó makkelijk is dat je er niet eens deskundig in hoeft te zijn om erover mee te kunnen praten. U hebt mij opzij geschoven en gezegd dat u het wel es even zou vertellen. U hebt de taalkundige oproerkraaiers genoemd omdat ze verstandige voorstellen deden die voor u een beetje pijnlijk waren.

Natuurlijk zijn ze pijnlijk; u mag gerust ‘au’ zeggen. Dat mag u ook als de tandarts een rotte kies bij u trekt of als de dokter u opereert. Maar waarom hebt u het bij die tandarts zo ver laten komen? En hoe denkt u zonder pijnlijke operatie te genezen? Is het niet dom om boos te worden op die mensen die u soms tot hun eigen spijt pijn móéten doen? Is het niet nòg dommer om ze ondeskundig te verwijten? Om te zeggen dat u het zelf veel beter weet als zij?

Precies hetzelfde geldt voor de spelling. We hebben die eeuwenlang laten verstarren tot die volkomen onbruikbaar was (in tegenstelling bv. met de Italianen die bijtijds voor sanering gezorgd hebben). En nou moeten we de gevolgen daarvan dragen.

Een eerste verzoek daarom, als u voor verstandig door wilt gaan. Zwijg over de spellingsanering in het openbaar zolang u geen taalkundige bent. Taalkunde is een vak en zelfs een heel lastig vak.

Ook de letterkundigen zijn ondeskundig inzake spelling, zoals omgekeerd een taalkundige geen verstand heeft van mooie gedichten en boeiende romans. Letterkundigen zijn artiesten die mooie taal maken of bestuderen; taalkundigen interesseren zich voor alle taal, onverschillig of die mooi of niet mooi is. Zoals een kunstschilder mooie schilderijen maakt en geen verstand heeft van het verven van deuren en kozijnen, zo heeft een scheikundige wel verstand van verf van mooie schilderijen, maar niet van de vraag waar hem nou het mooie in zit.

Waar gaat het om?

Kort gezegd is een spelling pas goed als ieder woord altijd op één manier gespeld wordt, en wel zó dat elke klank eruit altijd met één letter weergegeven wordt. Zo bestaat het woord zak uit drie klanken: z + a + k. Hoeveel klanken komen er nu bij als u er een meervoud van maakt? Niet meer als één nl. een toonloze klinker. Helaas spellen we die net als de klinker van zet. Het ergste is nog dat we bovendien twee andere domme dingen doen in zakken: de k ineens dubbel spellen, en achter de e een n zetten die er niet hoort. Dat is een overblijfsel uit vorige eeuwen toen we die wel uitspraken; de Groningers doen het in hun dialect nog, maar dialect is nu eenmaal geen algemeen beschaafd.

Domme regels

Het allerdomst zijn misschien de regels die zeggen dat we hond met een d moeten spellen en web met een b. Op school hebben we geleerd dat je woorden van dit type eerst 'een beetje langer' moet

maken (honden) en dan de klank van het lange woord ook in het korte (hond) moet schrijven. Waarom in godsnaam? Moeten we het daak en de weeg schrijven omdat het meervoud daaken en weegen luidt?

Het is nog veel erger. Als je argeloos de ouderwetse regel toepast op dief en mees, dan moet je voortaan diev en meez gaan schrijven, en dat mag weer niet. Niemand kan zeggen waar deze dubbele domheid vandaan komt.

En waarom moet je Brabant met een t schrijven, ofschoon je bij verlenging een d hoort in Brabander? Waarom met en niet med, ofschoon je toch mede krijgt bij verlenging? Waarom iemand ofschoon je dat woord niet eens kunt verlengen? Waarom stakkerd en stumperd met een d?

Sadisme

Behalve konservatief is onze spelling ook nog sadistisch. Jaar in jaar uit laten we onderwijzers en kinderen miljoenen uren verknoeien met het aanleren van al zulke zinloze voorschriften: de ene k-klank moet met een k gespeld worden (kop), de ander met een c (coöperatie); de ene s-klank met een s (sentimenteel), de tweede met een c (cent) en de derde met een t (aktie). De ene ie in open lettergreep met een i (liter), de ander met ie (gieter). De werkwoordspelling is een onnozel bedenkfel dat ons de hoogste wijsheid voorgehouden wordt. De voorschriften zijn hier zó dwaas en zó moeilijk, dat zelfs de intelligentste mensen ze niet feilloos kunnen hanteren.

Maar waarom ruimen we die dwaasheden dan niet op? Waarom veraangenamen we het leven van de onderwijzers en de leraren niet? En als we - om welke reden dan ook - een hekel aan die mensen hebben, waarom laten we onze kinderen dan daaronder lijden?

De spelling is enkel een afbeelding van taal. Taal is klank. Spellingonderwijs is dus geen taalonderwijs; ze geven het ten onrechte onder die titel; het zou eigenlijk niet mogen.

Als we niet langer sadistisch zijn tegenover onze eigen kinderen, en

onze spelling grondig saneren, dan komt er zeker zoveel tijd vrij voor taalonderwijs.

Wees sociaal

Spelling die we kunnen hanteren zonder taalkundige waanwijsheid is sociaal een heel groot ding. Maar als de helft, misschien zelfs meer als driekwart van alle nederlandstaligen kunnen de tegenwoordige voorschriften op geen stukken na foutloos hanteren, omdat die regels niet aan de feiten aangepast zijn. Wie onder die omstandigheden een brief moet schrijven voelt zich onzeker, voelt zich minder minderwaardig, omdat zo'n brief dat onvermogen verraadt. Voor hun is het kinderverdriet van vroeger ('Je hebt alweer een onvoldoende voor je diktee!') nog altijd blijven bestaan; het zal nooit verdwijnen, tenzij de nieuwe, sociale voorschriften officieel worden. Waarom zorgen we daar dan niet voor? Waarom aarzelt de regering?

Wendier

Ieder mens is een wendier: hij zweert bij dingen waaraan ie gewend is en protesteert tegen nieuwigheden. Het gevloek en gegil in ingezonden stukken is een onmisbaar begeleidend verschijnsel bij iedere spellingsanering. Maar na de doorvoering daarvan is dat protest ook altijd vlug opgehouden. Je went binnen een paar weken aan de verbetering.

De proef op de som? Wie wil er nog terug naar die oude spellingen lopen, veele, visch, den naam, Catholijk enz. enz.?

Besparing

Iedere letter die we besparen is winst. Onze wereld bestaat voor een groot deel uit letters. Dat betekent: door spellingsanering besparen we tijd bij het schrijven, bij het lezen. We besparen geld bij het zetten en drukken; onze kranten en boeken kunnen goedkoper worden.

Tegenover die blijvende, dagelijkse besparingen in tijd, geld en moeite, staan eenmalige uitgaves voor het herdrukken van schoolboeken, maar die verzinken daarbij in het niet.

Saneer dus uw spelling; verleng uw leven.

Eindhovens Dagblad, 28-01-'72

Prof. dr. L. van Gelder

Als een krantenjongen maar goed spelt, kan hij miljonair worden

In vrijwel elk leerplan van het Nederlandse basisonderwijs van de laatste 50 jaar wordt gesteld dat het spellingonderwijs een ondergeschikte plaats binnen het moedertaalonderwijs moet innemen. In het laatst verschenen uitvoerige leerplan: ‘Proeve van een leerplan voor het basisonderwijs’ van het Nutsseminarium voor paedagogiek te Amsterdam 1967, staan de klachten over ons spellingonderwijs weer keurig op een rijtje. Natuurlijk wordt het maatschappelijk nut van goed spellingonderwijs vooropgesteld: hoe kan men anders een sollicitatiebrief zonder fouten schrijven! Maar dan volgen de waarschuwingen. Men mag aan de spelling niet zóveel tijd besteden, dat de overige aspecten van het taalonderwijs erdoor in het gedrang komen: ‘Dit gebeurt thans nog al te zeer’.

Intussen worden 50 pagina's, dat is ongeveer $\frac{1}{3}$ van het gehele leerplan over Moedertaalonderwijs, besteed voor aanwijzingen voor het spellingonderwijs. De grote klacht is dat het spellingonderwijs niet methodisch genoeg, niet efficiënt genoeg is opgezet en dat tegen de methodische regels van geleidelijkheid, systematiek en herhaling voortdurend gezondigd wordt: ‘De resultaten zijn dan ook bedroevend’. En deze conclusie wordt door tal van andere publikaties bevestigd.

De belangrijkste aanval op de traditionele methodiek en van het spellingonderwijs is gedaan door de oud-inspecteur van het onderwijs dr. I. van der Velde, ere-voorzitter van de ‘actiegroep spellingvereenvoudiging 1972’. In zijn: ‘De tragedie der werkwoordsvormen’ een taalhistorische en taaldidactische studie, toont Van der Velde aan dat ondanks 3 jaar onderwijs in de werkwoordelijke

spelling de leerlingen van het basisonderwijs tekorten vertonen in het herkennen van werkwoorden, in de beheersing van de spelling en in de motivering van de door hen gebruikte schrijfwijzen. En dan te bedenken, dat een zeer belangrijk deel van het taalonderwijs in de hoogste drie klassen van het basisonderwijs juist aan deze werkwoordelijke spelling besteed wordt. Het huidige moedertaalonderwijs wordt nog steeds beheerst door theoretische inzichten, die reeds lang in de wetenschap verlaten zijn.

Gekunstelde schrijftaal

Bij de organisatie van ons volksonderwijs in het begin van de 19de eeuw werd in de school de hegemonie van de schrijftaal gevestigd. Deze hegemonie is daarna wel regelmatig aangevochten, maar het succes van deze aanvallen was en is beperkt gebleven. Het taalonderwijs was in de eerste plaats een opleiding tot een *gekunstelde schrijftaal* die ver afstond van de levende taal en ook geen verband hield met de taalontwikkeling van het kind. De eerder genoemde ‘sollicitatiebrief’ is daarvan nog het afschrikwekkende voorbeeld. Terwijl de nieuwe taalbeweging al van rond 1900 de leuzen heft over ‘Taal is klank’ blijft het taalonderwijs toch hoofdzakelijk gericht op spellingonderwijs. Tot ver na W.O. II blijven de Leffenstra's hun spellingpuzzels ontwerpen: Streep door wat niet juist is:

nm oo ch ei
 o— — —el — k
 mm o g ij

De klachten over de slechte resultaten van het taal- en spellingonderwijs blijven voortduren. Na de toetsnaalden, die de selectie voor verder onderwijs op de middelbare scholen regelden, zijn nu *schooltoetsen* van het Centraal Instituut voor Toetsontwikkeling (CITO) gekomen. Maar de overheersing van het formalistisch spellingonderwijs wordt door het CITO evenzeer in de hand gewerkt als eertijds door de Toetsnaalden. Het enige voordeel is dat de resultaten nu wetenschappelijk worden vastgesteld: de opgaven waarin werkwoordsvormen voorkomen, worden gemiddeld *door 4 van de 10 leerlingen* (van de 6e klas van de basisschool) *fout*

beantwoord. Men zou zich kunnen afvragen of het onderwijs zich dan nooit beziggehouden heeft met de oorzaken van dit deficiet. Natuurlijk wel en dat vooral langs twee wegen.

De eerste weg heb ik reeds genoemd: een verbetering van de methodiek. Reeds in de jaren van 1920 vermeldt dr. G.J. Nieuwenhuis in zijn klassiek ‘Bronnenboek van het nieuwe Taalonderwijs’ in Indië 1925, tal van wetenschappelijke experimenten. Maar van de doorwerking van dergelijk onderzoek in de schoolpraktijk komt niets terecht zolang de methoden en boekjes niet door wetenschappelijke leerplaninstituten getoetst en geëvalueerd worden.

De tweede weg is die van het onderzoek van kinderen met spellingmoeilijkheden. Door een verfijnde diagnostiek is het mogelijk geworden in individuele gevallen de therapie vast te stellen. Mede daarvoor worden kinderen met spellingmoeilijkheden geplaatst op scholen voor leer- en opvoedingsmoeilijkheden. Maar behoudens enkele bijzondere gevallen zijn spellingmoeilijkheden geen uitzondering in de basisschool. De spellingproblematiek is het probleem van minstens 50% van onze leerlingen.

Spellingsvraagstuk: sociaal probleem

Dat doet de gedachte opkomen dat het spellingsvraagstuk in het onderwijs niet een individueel, maar een *sociaal probleem* is. Kaweran zegt in zijn ‘Soziologische Pädagogiek’ van 1921 dat de spelling een van de middelen is geweest waarmee de heersende klasse het klasse-onderscheid heeft trachten te markeren. Daarmee wordt ook het emotionele karakter van de spellingstrijd meer doorzichtig.

In de training tot een goede speller brengt de maatschappij tevens een stuk conditionering, een sociale aanpassing aan die een krantenjongen tot miljonair kan doen uitgroeien.

Noch nieuwe taaltheoretische inzichten, noch verbetering van de methodiek, noch individuele diagnostiek en therapie hebben een definitieve verbetering van het spellingonderwijs in de basisschool gebracht. Noch van een spellingsvereenvoudiging alléén is enig heil te verwachten. Maar in de reeks van de genoemde factoren is de

spellingvereenvoudiging zeker een belangrijke en door leerplanopstellers vaak vergeten factor.

Doorslaggevend is hier het wetenschappelijk onderzoek, zoals een 'pilot'-onderzoek onder leiding van dr. G.A. Kohnstamm aangeeft. In een landelijke steekproef van ruim 1700 leerlingen van 69 zesde klassen is gebleken dat na 3 jaar spellingonderwijs slechts bij 12% van de leerlingen sprake is van echte beheersing. Na een half uur onderwijs in de vereenvoudigde spelling stijgt dit aantal tot 78% ('Het Schoolblad 13-01-'72).

Straks gaan wij leerplannen maken ter uitwerking van de Nieuwe Wet op het Basisonderwijs. Nemen wij dan een gezond uitgangspunt voor het spellingonderwijs of blijven wij in de spellingmisère steken?

de Nieuwe Linie, 2-02-'72

Helge Bonset

De watersoep van Harry Mulisch

Aan spelling wordt veel te veel tijd en aandacht besteed. Nu even eerlijk: heeft u begrepen wat hier staat? Ja, natuurlijk heeft u dat, net zo goet als u de rest van dit stuk zult begrijpen, ondanks de vereenvoudigde spelling ervan.

Taal is in de eerste plaats een communicatiemiddel. Een zender (spreker of schrijver) richt zich met een boodschap (taaluiting) tot een ontvanger (luisteraar of lezer). De communicatie is geslaagd als de ontvanger de boodschap net zo begrijpt als de zender hem bedoelt heeft (en niet te vergeten als de ontvanger hem ook op zijn waarde kan schatten, maar dat is een hoofdstuk apart). *Mondelinge* communicatie is primair: komt het eerst en het meest voor in een menseleven, en het is het geschiktst voor direkte (gezamenlijke) gedachteontwikkeling en handelen.

Om tijdelijke en ruimtelijke beperkingen te overwinnen hebben we niettemin sekundair het schrift. *Spelling* nu is de reeks willekeurige afspraken die we gemaakt hebben over de manier waarop we de spraakklanken in dat schrift noteren.

Bij alle communicatie moeten de partijen zich zodanig aan de afspraken houden, dat ze hun boodschap niet onbegrijpelijk wordt en de communicatie onmogelijk. Zoals u ziet kun je aan heel wat afspraken op spellingsgebied tornen zonder onbegrijpelijk te worden.

Hoe leren onze kinderen op school nu *taal*? De droeve cijfers zijn langzamerhand bekend. Volledigheidshalve nog even een greep: volgens aut-inspekteur *Van der Velde* gaat op de basisschool 80% van de taallessen heen naar de spelling.

CITO-medewerker *H. Wes-*

dorp heeft berekend dat niettemin 41% van de leerlingen in 1970 en 1971 op het ijt van de bazisschool de spelling van de werkwoortsvormen niet beheerste!

De spellingsellende is niet geheel milieubepaalt (hoewel Van der Velde in een onderzoekje toch wel korrelaties vont). Niet alleen arbijderskinderen kunnen niet spellen, en al zou de spelling worden vereenvoudigt, dan zouden er nog genoeg andere remmende faktoren hen van het schriftelik taalverkeer afhouden. Anderzijts: juist voor deze kinderen is het het meest funest dat 80% van het taaltijt verloren gaat, en zonder enig effekt. Want juist zij zouden echt taalonderwijs: leren spreken, luisteren, schrijven en lezen, het hartst nodig hebben.

Echt taalonderwijs: al pratent en schrijvent vorm geven aan de werelt om je heen en je gedachten op anderen kunnen overbrengen; al luisterent en lezent kunnen begrijpen wat een ander zegt en na kunnen gaan wat je daar aan hebt. Dàt taalonderwijs is op school een zeltzaamhijt.

De spellingskwestie maakt ook in dit opzicht deel uit van een grotere problematiek: *de fanate gerichthijt van onze school en samenleving op het korrekthijtsaspekt van taal*. De school voet ons op tot onbegrijpende, onhebbelike luisteraars, die niet op waarde schatten wàt iemand zegt, maar alleen hóé hij het zegt: aandacht voor vormen en nooit voor inhoud.

Uit het bovenstaande blijkt wel dat spellingvereenvoudiging (en spellingtolerantie, die er uit moet voortvloeien) geen oplossing kan zijn voor alle sosiaalekonomise, taal- en onderwijsproblemen. Maar aan de andere kant levert de huidige spelling net genoeg bijdrage tot al deze problematiek om te zeggen: waaròm? Waarom zouden we een sisteem van afspraken hanthaven dat voor de helft van de mensen niet leerbaar is, hoeveel moeite andere mensen daar ook voor doen? Waarom zouden we die afspraken niet wat eenvoudiger maken, en tegelijk wat minder belangrijk?

In zijn pamflet *Soep lepelen met een vork: tegen de spellinghervormers* probeert *Harry Mulisch* uit te leggen waarom we dat *niet* moeten doen. Hij spreekt, zo blijkt, niet alleen namens de schrij-

vers (de Vereniging van Letterkundigen heeft zich inmiddels al tegen iedere spellingswijziging verzet), maar verrassenderwijs ook namens de gewone taalgebruikers. Zoals Mulisch beschijden opmerkt: *'Praxiteles (...) heeft de kennis in zijn handen, waarmee hij het marmer vormt, wat hem in de buurt brengt van de steenhouwer, de gewone taalgebruiker, maar dan op het plan van de Hermes. Daarom is hij aangewezen om te spreken namens de steenhouwers...* (pg. 30). De verhanding tot de taalkundigen ziet de oteur als volgt: *'Chopin weet iets van harmonie, wat de pianostemmer niet weet'* (pg. 30). Laten we eens kijken wat Chopin te bieden heeft.

Over de waardebepaling van literatuur zegt Mulisch: *'Bij deling door 9 laat ieder getal altijd een rest, die gelijk is aan de som van zijn cijfers. Dat betekent verder niets, maar het is zo, en niet anders (...)* *Op een dergelijke feitelijkheid van het materiaal zelf berust ook het geheim van goede poëzie en van het soort proza, dat mij uitsluitend interesseert'* (pg. 22).

Nu is één van de kenmerken van literatuur zeker een verhoogde gerichthijt op het medium, de taal zelf (al zou juist deze speciale invalshoek de schrijvers eens tot wat meer beschijdenhijt moeten aansporen bij hun spreken namens de gewone taalgebruikers! Wat vint de Nederlandse Vereniging van Journalisten, of de Bond van Gewone Taalgebruikers er ijgenlik van?). Maar literatuur is óók informatie: een bijzonder soort 'fiksionele' informatie over de werelt om ons heen. Dat blijft in deze lauter estetiese opvatting buiten beschauwing. Mulisch als kampioen van de waardevrijhijt: wat een verrassing!

Zelfs als je het met voornoemde opvatting eens zou zijn dan nog doen Mulisch' voorbeelden niet ter zake. Eerste voorbeeld: *Finnegans wake* van *James Joyce* zou door een fonologische spelling vernietigt worden (pg. 21), evenals konkrete poëzie (pg. 23). Want in bijde gevallen wort met het visuele taalmateriaal, dus o.a. met de spelling, geëksperimenteert. Antwoort: wie heeft het er ooit over gehat om Joyce om te spellen? En verder: Joyce en de konkrete

poëten hebben zich afgezet tegen de geldende konventies van de gewone taalgebruiker, en zouden dat bij een vereenvoudigde spelling natuurlijk evengoet kunnen doen als ze het nu bij een traditionele gedaan hebben.

Tweede voorbeeld: een gedicht van *Achterberg*. Eerste twee regels: *'Uw doodgeeelte blindt/zintuigen en seizoenen'*. Wanneer *blindt* in de nieuwe spelling *blint* wordt, zegt Mulisch, wordt het gedicht onbegrijpelijk, omdat de lezer dan niet weet of hij met een werkwoord dan wel een bijvoeglijk naamwoord te doen heeft. Invoering van de fonologische spelling maakt nieuwvormingen als deze onmogelijk, en is dus taalverarming. Mulisch vergeet dat het brijn van een in de nieuwe spelling opgevoede lezer mee verandert: in zijn hoofd zit de keuzemogelijkheid *blint* (bv. nw.) en *blint* (3e pers. o.t.t.) ingebauwt, en op grond van de kontekst doet hij zijn uitijndelijke keuze, net zoals wij uit het tekstverband opmaken of *zetten* een onbepaalde wijs, een 3e pers. meervaut o.t.t. of een 3e pers. meervaut o.v.t. is. Heeft de lezer bovendien enige kennis van de situatie, weet hij bv. dat dit een gedicht van *Achterberg* is, dan zal hij hier niet gauw de mogelijkheid *blint* (bv. nw.) kizen.

Trouwens, Mulisch' argument is omkeerbaar. Zelfs al zouden in de literatuur gevallen van homonimie op gaan treden waar de lezer echt niet meer tot 'de juiste betekenis' kan beslissen: wat een taalverrijking! Wat een vergrote mogelijkheden tot spelen met het taalmateriaal voor oteur en lezer: opsporen en aanbrengen van dubbele bodems, ambiguïtijten enz.

Tot zover Chopin, en nu de pianostemmer. Want ook op taalkundig gebied vallen heel wat stellige uitspraken. Mulisch valt wel van de ene verbazing in de andere: *'Door het schrift bestaat er zoiets als geschiedenis - iets dat verder nergens in de wereld wordt gevonden. En nu zou de konkrete manier, waarop iets geschreven wordt, namelijk de spelling, plotseling in de wereld der "willekeurige afspraken" liggen?'* (pg. 19). Ik wil Mulisch nog wel schokkender dingen vertellen: niet alleen de relatie klank-schrift is willekeurig. Binnen het taalteken is ook de relatie woort-vorm-betekenis willekeurig: er is geen enkele intrinsieke reden waarom wij ooit een boom *boom* zijn gaan noemen en niet bv. *oerp*, waarbij we dan

ook nog hadden kunnen afspreken de klank *oe* uit oerp als een *z* te noteren. Dat het niettemin naar ons gevoél vaak zo is dat een boom alleen maar *boom* zou kunnen heten, en geschreven worden b-o-o-m komt door een historische gegroeithijt van eeuwen, en door onze persoonlijke gewenning aan dat histories gegroeide klank- en schriftbeeld. Dat Mulisch het daarom, net als vele andere taalgebruikers, verwarrent en vervelent vint nu opeens met andere schriftbeelden gekonfronteert te worden, is begrijpelijk. Maar laat hij een en ander geen pseudo-wetenschappelijk jasje aantrekken via taalkundige absurditeiten als boven.

Pg. 47 brengt ons weer een aut verhaal. Mulisch betoogt: de vereenvoudigde spelling wil zeggen: schrijven zoals je spreekt. Voor die uitspraak zal het ABN wel model staan, dus weer een bevoordeling van de 'betere standen', die nu niet alleen in de schrijf- maar ook in de spreektaal de toon gaan aangeven. (Dóén ze dat dan nog niet, trauwens?).

Hiertegen valt het volgende aan te voeren: *de vereenvoudigde spelling is geen fonetise, maar een fonologise*. Dat wil zeggen: ernaar strevent dezelfde klank altijd door hetzelfde teken te laten voorstellen. Dus niet: *ik word, jij wordt, hij loopt* (waarbij één t-klank door drie tekens wordt voorgesteld), maar: *ik wort, jij wort, hij loopt*. Nu kan Mulisch snedig opmerken: maar als jullie voor dat ene teken dan datgene kiezen dat de uitspraak het dichtst benadert, en als die uitspraak het ABN is, dan zijn we nog even ver. Ik nodig hem uit om zich met mij te buigen over de voorstellen van de Aksiegroep Spellingvereenvoudiging en te konkluderen dat slechts *twee* voorstellen tot diskriminatie van dialecten zouden kunnen lijden. Ten eerste: in bepaalde oostelijke dialecten wordt de *ij* anders uitgesproken dan de *ei*, nl. als een *ie-klank*, terwijl de aksiegroep van *alle* *ei*'s en *ij*'s wil maken. Ten tweede: de Groningers spreken de tussen -n- (*hondenhok*) wel uit, terwijl kommissie P-W hem wil schrappen. Twéé konkrete gevallen van de vijftwintig. En die heb ik dan nog zelf moeten verzinnen.

Het vervelende is dat Mulisch niet alleen als Chopin, maar ook als gewoon pianostemmer vals speelt.

Geen moeite is hem te veel om de spellinghervormers te associëren met al het slechte in onze samenleving: *statssaneerders* (pg. 26), *atabank* (pag. 37), *kapitalisten* (pag. 38, 59), *fassisten* (pg. 39, 40), *flaminganten* (pg. 58), *chinezen* (pg. 66). En tenlotte: '*zij die de spelling willen vernieuwen om de samenleving niet te hoeven vernieuwen*' (pg. 77). Mulisch heeft dan al uiteengezet dat niet de spelling verandert, maar de maatschappelijke diskriminatie afgeschaft moet worden (pg. 41-44), en dat de spellinghervormers de echte problematiek versluieren. Dit bekende neo-Marxistische argument beschouw ik in het algemeen al als ongelukkig en ongeschikt voor ons prakties handelen, omdat het strikt doorgeredeneert af kan houden (en dat ook vaak doet) van idere konkrete aksie voor wat dan ook in onze samenleving. Maar gebruikt door Mulisch om zijn ijgen elitaire en irrationele verzet te rechtvaardigen wort het ook nog een malafide argument.

Vrij Nederland, 5-02-'72

Jan Berits

Taal timmeren met 'n gebroken hamer

pleidooi voor spellingsanering

Sinds de vara in november 1971 via de tv 'n 'dikke zoen van de juffrouw' aan spellingvereenvoudiging wijdde, zijn vele tongen en pennen, vaak door emoties bestuurd, in driftige beweging gekomen. Zelfs de schrijver Harry Mulisch achtte het nodig in de weer opgelaaide strijd partij te kiezen en hij deed dat door middel van het schotschrift *Soep lepelen met een vork* (ondertitel: *tegen de spellinghervormers*). Hoewel de inhoud van dit pamflet ver beneden het peil is waarop enkele van Mulisch z'n andere werken staan, is de naam ervan, in tegenstelling tot de ondertitel, erg aardig gekozen. Het latijnse alfabet bestaat uit 26 letters en het nederlands heeft en had ongeveer 40 fonemen, d.w.z. taalklanken. 'Men kan nu eenmaal geen soep lepelen met een vork' zegt Mulisch terecht.

Toen men, d.w.z. de geestelijken, de taal van de lage landen ging (proberen te) schrijven en daarvoor de latijnse letters ging gebruiken, waren er vooral klinkertekens te weinig: het latijn beschikte er over 'n stuk of zes en de 'clerken' (oude betekenis: geestelijken!) hadden er voor het 'diets' (= volkstaal) ongeveer vijftien nodig, 'n geweldig tekort dus. Voor wie dat getal vijftien wat aan de hoge kant lijkt, geef ik 'n rijtje woorden waarin die klinkers voorkomen: *aap, noot, mies, wim, zus, jet, teun, vuur, gijs, lam, kees, bok, does, duif, kous*.

Wat is er toen precies gebeurd?

In het begin hebben de clerken geprobeerd met die ± zes letters

toe te komen, maar dat bleek al gauw niet mogelijk (vergelijk: *word* en *woord*, *bard* en *baard*, *kort* en *koord*, *bord* en *boord*, *bal* en *baal*, *bos* en *boot*, enz. enz.) In de loop van de eeuwen hebben de nederlands-schrijvende een oplossing gevonden door letters in combinatie te gebruiken voor één foneem, het resultaat vindt u in het rijtje van vijftien, waar helaas voorlopig nog woorden als *wei* en *paus* aan toegevoegd moeten worden.

Wat had er beter kunnen gebeuren?

De schrijvers hadden beter zelf letters kunnen bedenken om het tekort aan te zuiveren en dan had onze taalsoep van het begin af aan met een passende soeplepel genuttigd kunnen worden. Bij de medeklinkers waren er namelijk weinig of geen problemen: het bekende alfabet heeft 20 medeklinkers en het nederlands heeft 17 medeklinkerfonemen, zodat we de c, de q en de x de haren in de soep zouden kunnen noemen. Dat er bij de medeklinkers nu wèl problemen zijn, komt doordat onze voorvaderen die... gemaakt hebben. Dit moge blijken uit de volgende voorbeelden:

<i>middeleeuwen</i>	<i>nu</i>
goet	goed
hij antwoord	hij antwoordt
ik antwoord	ik antwoord
hij antwoorde	hij antwoordde
hij prate	hij praatte
het antwoord	het antwoord

Als we de twee rijtjes vergelijken, zien we dat de oudste spelling goed is en die van nu allervreemdst. Om ‘hij antwoord’ in de middeleeuwen goed te schrijven, moest je maar één ding weten, nl. de uitspraak van het woord. Om het nu goed te schrijven, moet je *tien*, ik herhaal: *tien*, dingen weten:

- 1 dat het een werkwoord is
- 2 dat het een persoonsvorm is
- 3 wat de infinitief is
- 4 wat de stam is

- 5 wat de tijd is
- 6 wat de wijs is
- 7 wat het onderwerp van de zin is
- 8 welke persoon het is
- 9 of het enkel- of meervoud is
- 10 dat je in de 3e persoon enkelvoud van de voltooid tegenwoordige tijd van de aantonende wijs ‘stam + t’ moet schrijven

Bedenken we verder dat de meeste zinnen een persoonsvorm bevatten en dat het lang niet altijd zo eenvoudig is deze te vinden, dan is hiermee aangetoond dat de spelling van het werkwoord eigenlijk ontstellend ingewikkeld is. Het is dan ook in het geheel niet verbazingwekkend dat het onderwijs in de werkwoordspelling abominabel slechte resultaten heeft. Het valt evenmin te verwonderen dat terugschakelen naar de zindelijke spelling van de middeleeuwen de resultaten als bij toverslag fantastisch goed maakt. Hieronder volgt een beknopt verslag van een onderzoek in 69 zesde klassen van het basisonderwijs, verspreid over heel Nederland:

Dit was het diktee

- 1 De kip *broedt* het ei uit.
- 2 Gisteren *kostte* dat boek nog 5 gulden.
- 3 *Vindt* je broer dit fijn?
- 4 De oorlog *breidde* zich uit.
- 5 De *vergrote* foto lag in de etalage.
- 6 *Vind* je dit diktee moeilijk?
- 7 Hij staarde *nadenkend* voor zich uit.
- 8 Hij heeft zijn werk *verbeterd*.
- 9 De smid *smeedde* het ijzer toen het heet was.
- 10 De kinderen *sneden* hun brood met een mes.
- 11 Moeder *braadt* de kip in de pan.
- 12 De vluchtelingen *leden* veel honger.
- 13 De jongen *stond* op de hoek van de straat.
- 14 Het schaap *blaatte* angstig.
- 15 Ik hoop dat de spelling vereenvoudigd *wordt*.

Aan de leerlingen van ± 300 basisscholen werden deze zinnestjes gedicteerd door hun eigen leerkrachten. Gevraagd werd alleen de werkwoordsvormen op te schrijven. Bij een steekproef van 69 zesde klassen werd een gemiddelde gevonden van 4,4 fouten per leerling. Wat dat gemiddelde van 4,4 betekent ziet u in de grafieken: bij slechts 12% is van echte beheersing sprake. Wij hebben bij het nakijken de fouten gesplitst in ‘werkwoordsfouten’ en ‘overige fouten’. Als er bijvoorbeeld *find* met een *f* geschreven werd rekenden wij dat tot de ‘overige fouten’ en niet tot de ‘werkwoordsfouten’. In grafiek II is te zien hoe bij de zeventienhonderd 6e klassers de verdeling was tussen werkwoordsfouten en overige fouten. Het is belangrijk op te merken dat niet alleen het aantal *werkwoordsfouten* in het diktee-vereenvoudigde-spelling aanzienlijk daalt, maar dat ook het aantal ‘overige fouten’ minder wordt.

Van de werkwoordsfouten die in het tweede diktee overblijven kunnen de meeste met een beetje meer onderwijs dan de 20 à 30 minuten die er nu aan besteed zijn verholpen worden. De meeste fouten in het tweede diktee werden veroorzaakt door de vormen *vergroete*, *smeedde*, *sneden*, *leden* en *blaatte*.

Bij *smeedde*, *sneden*, *leden* en *blaatte* waren de kinderen kennelijk nog niet voldoende vertrouwd met het idee dat in de verleden tijd één enkele klinker en één medeklinker geschreven mochten worden, ofwel de onbepaalde wijs zonder *n* in het enkelvoud en de onbepaalde wijs met de *n* in het meervoud.

Kennelijk is in het eerste lesje ‘vereenvoudigde spelling’ de nadruk geheel op de *d*, *t* en *dt*-verandering komen te liggen.

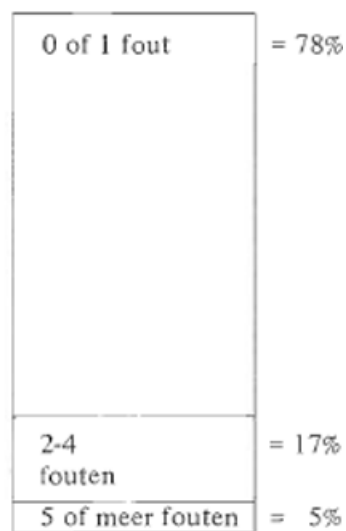
In het zinnestje ‘ik hoop dat de spelling vereenvoudigd wordt’, schreven in het eerste diktee 539 van de 1711 leerlingen *wordt* verkeerd. In het tweede diktee (*wort*) daalde dat aantal tot 27.

Grafiek I

diktee in de huidige spelling na 3 jaar onderwijs

diktee in de vereenvoudigde spelling na nog een half uur extra onderwijs

Grafiek II

diktee in de huidige spelling na 3 jaar onderwijs

7663 werkwoordsfouten

342 overige fouten

diktee in de vereenvoudigde spelling na nog een extra half uur

1571 werkwoordsfouten

225 overige fouten

Eigenlijk zou m'n artikel hier mogen eindigen, maar omdat ik weet hoe hardnekkig zelfs zeer slechte tradities zijn, voeg ik er nog kort enkele opmerkingen aan toe:

- 1 Als we overal waar we *t* horen, *t* gaan schrijven (zoals in de middeleeuwen), kan de spelling sneller gebruikt worden.
- 2 Ze blijft echter goed functioneren.
- 3 De *enige* functie die ze heeft, is immers: taal zichtbaar maken.
- 4 Meer dan de helft van de tijd die in klas 4 t/m 6 bestemd is voor *taal*onderwijs, wordt besteed aan de werkwoordspelling.
- 5 Deze tijd wordt *verknoeid* (zie de grafieken).
- 6 Als we de spelling in zoverre weer fonologies maken dat we weer *t* gaan schrijven waar we *t* horen en *d* waar we *d* horen, krijgt het basisonderwijs de beschikking over een zee van zinvol te besteden tijd!
- 7 Dan kunnen de kinderen in de 3e klas de werkwoorden vrijwel zonder fouten schrijven.
- 8 Dus is elke dag die we langer wachten met het saneren van de werkwoordspelling, er één te veel.
- 9 De nu gebruikte leesboeken kunnen we na die sanering rustig blijven gebruiken.

Aktiegroep spellingvereenvoudiging afd. Rijkspedagogische Akademie te Groningen

Spellingvereenvoudiging: een sociale en didaktische noodzaak

Nadat in de afgelopen weken in diverse artikelen de vereenvoudigde spelling aan de orde is gesteld, vaak op een nogal emotionele wijze, hier een poging het waarom van de noodzaak van het vereenvoudigen duidelijk te maken.

Is de vereenvoudigde spelling een systeem dat taalverarming tot gevolg heeft of is het juist een middel om het bekende taalarmoedeprobleem op te lossen? We dachten geen van beide. Spelling is namelijk een notitie-systeem, een systeem dus om de taal te noteren. Als zodanig is de spelling enkel en alleen een hulpmiddel van de taal en kan dus het vereenvoudigen van die spelling nooit taalverarming tot gevolg hebben. Taal is immers denk-, communicatie- en expressieinstrument. De kinderen moeten leren luisteren, informatie verwerken, zich uiten, lezen en schrijven (dit laatste is uiteraard veel meer dan alleen maar spellen).

In de praktijk slokt spellingsinstructie driekwart van de taallessen op en dat zou niet meer dan hoogstens een kwart mogen bedragen. Er wordt in de spelling een hoeveelheid tijd en energie geïnvesteerd, die in geen enkele verhouding staat tot de uiteindelijke resultaten. Onze spelling is misschien alleen onder de knie te krijgen door kinderen met een fotografisch geheugen, hetgeen met inzicht of intelligentie hoegenaamd niets te maken heeft. Maar wee de zwak visueel begaafden en de leesblinden, ook de intelligente en de artistieke...

Wie de tegenwoordige spelling kost wat kost wil handhaven, zal de daaruit voortvloeiende didaktische moeilijkheden proberen te bagatelliseren of - van de nood een deugd makend - beweren dat die moeilijkheden juist een voordeel betekenen. Zo zegt bijv. de heer

Heldring in de NRC: ‘Het is beter een moeilijke spelling te hebben daar dit de schrijvers dwingt beter op te letten.’

Wie echter op de inhoud let van wat hij stelt, mag daarbij niet afgeleid worden door de dilemma's aangaande de uiterlijke vorm. Komt die inhoud soms vlotter op papier als je en passant voorkeurspellingen op moet zoeken, werkwoordsvormen moet ‘uitrekenen’ al dan niet met behulp van kofschepen en fokschapen, en even tegen jezelf bacteriën en calorieën moet zeggen met het oog op het aantal te schrijven e's? Het tegendeel is waar. Bovendien durft een groot aantal mensen zich nauwelijks schriftelijk te uiten uit angst spelfouten te maken, want die worden je overal onder de neus gewreven. De spelling is een van de goedkoopste maatstaven waarmee we elkaar taxeren.

Een ander strijdmiddel van de spellingsconservatieven is het omkeren van de bewijslast. Niet de spelling is moeilijk, maar de kindertjes zijn dom en de onderwijzers zijn lui en incompetent. ‘Wat zou je de kindertjes in de eerste drie klassen anders moeten aanleren?’, vraagt dr. Kruyskamp (redacteur van Dale's woordenboek) zich af. In feite zoeken de onderwijzers naar een alibi om zich te onttrekken aan hun verantwoordelijkheid voor de slechte resultaten van het moedertaalonderwijs. ‘Spellingvereenvoudiging kan daaraan niets verhelpen. Het omgekeerde is beter aannemelijk te maken nl. dat een spelling waaraan zekere moeilijkheden kleven leidt tot een betere taalbeheersing’. Dit is natuurlijk belachelijk. Het is nl. dezelfde onzin als voer de Romeinse cijfers weer in en de kinderen leren beter rekenen. De spelling behoort de mens te dienen en niet de mens de spelling.

Zowel bij het basis- als bij het voortgezet onderwijs bezit de spelling de functie die haar rechtens niet toekomt. Bij het basisonderwijs mag de spelling - vooral voor kinderen uit de taalarme milieus en woordblinden - geen vrijwel onoverkomelijke barrière betekenen, die hen de toegang tot taalbeheersing verspert en hen daardoor op een levenslange achterstand zet. En bij het voortgezet onderwijs mag het voor diegenen die de barrière hebben weten te nemen geen tweede obstakel vormen in de vorm van een selektiemiddel voor taalbeheersing.

Waarom een didaktische noodzaak?

In bovenstaand stuk is al genoemd de overdreven hoeveelheid tijd die besteed wordt aan het hulpmiddel, dat notitie-systeem van de taal. Door dit notitie-systeem eenvoudiger te maken wordt de tijd om het de kinderen te leren beduidend korter. Het gevolg hiervan is dat de tijd die dus overblijft besteed kan worden aan echt taalonderwijs. Werkvormen als rollespelen, spreekbeurten en klasgesprekken e.d. kunnen dan veel frequenter gehanteerd worden. Dit betekent in de eerste plaats een geweldige stimulans voor de kinderen uit de taalarme milieus. Veel meer mensen zullen het instrument waarmee men zich in deze maatschappij kan handhaven gaan beheersen.

Wat zijn de economische consequenties van het invoeren van de vereenvoudigde spelling? Uitgerekend is dat dit in een keer zo'n slordige 100 miljoen zal gaan kosten. De prijs echter die momenteel betaald wordt, is onnoemlijk veel groter: het verdriet en de ontmoediging van de leerling door het zittenblijven plus de daaraan verbonden financiële consequenties voor de ouders en de schatkist.

Tot slot nog het volgende: een veelgehoord argument tegen de nieuwe spelling is dat deze *fonetisch* zou zijn. Een belachelijke opvatting, want wat zou dat gaan betekenen? Een oneindig aantal klanktekens, immers iedere klank (ook iedere nuance) zou een eigen teken krijgen. Om het gecompliceerd-zijn van een dergelijke spelling aan te tonen het volgende voorbeeld: de e in beer zou anders geschreven moeten dan de e in been. De klanken zijn immers duidelijk verschillend. Het is dus helemaal niet zo dat je maar mag schrijven wat je hoort. Een Fries en een Limburger zouden elkaar op die manier nooit meer kunnen schrijven. De nieuwe spelling houdt domweg in: het eenvoudiger maken van een notitie-systeem met als doel dat iedereen dit hulpmiddel van de taal zo snel mogelijk onder de knie krijgt.

Dolf Kohnstamm

Een boos antwoord op de kritiek van sommige tegenstanders

Op kritiek kan men lange tijd vriendelijk en welwillent reageren, met alle begrip voor de achtergronden waaruit die kritiek voortkomt. In debatten en artikelen over spellingvereenvoudiging heb ik dit al vele malen gedaan. Soms krijgt men wel eens genoeg van al die eigen welwillenthijt, van al dat genuanseerde geven en nemen. Dan wort men opeens boos en gaat men tekeer tegen de verwijten die men het meest gehoord heeft, of die het meest gegriefd hebben. Dan is het opeens uit met de welwillenthijt en lucht met zijn hart. Hieronder volgt zo'n antwoord op een aantal van de bezwaren die tegen de spellingvereenvoudiging zijn ingebracht.

Geen spellingvereenvoudiging, maar revolutie maken*

Het is alweer geschreven in De Waarheid, de schrijver Bernlef heeft het gebruikt in het Eindhovens Dagblad en tijdens het spellingdebat in dezelfde plaats en Harry Mulisch hat het lang daarvoor al in zijn brochure 'Soep lepelen' geschreven: Een vereenvoudiging van de spelling verandert niets aan de bestaande maatschappelijke orde die oorzaak is van de klasse-tegenstellingen en dus verdoezelt een dergelijke verandering de ware tegenstellingen, daarmee ongewilt of gewilt de machthebbers in de kaart spelent, omdat wéér een

* Op een aantal ondergeschikte punten ben ik in dit artikel van de oorspronkelijk door de vier onderwijsorganisaties voorgestelde spelling (zie de artikelen van Bonset en Bijlsma) afgeweken. Dit zijn punten waarover óók binnen de onderwijsorganisaties en binnen de aksiegroep spellingvereenvoudiging nog een discussie gaande is, en waarover binnenkort waarschijnlijk opnieuw overeenstemming bereikt zal worden.

oppervlakte-simptoom is opgeruimt. Derhalve moet men tegen de vereenvoudiging zijn - evenals tegen het idiote woningbouwplan van Marcel van Dam (De Waarheid) - en moet men daarentegen zijn energie richten op een revolutionaire verandering van de hele maatschappij.

Presies hetzelfde is door knappe linkse denkers gezegd en geschreven toen wij voorstelden om aan arbijderskinderen die een aantoonbare achterstant in taalontwikkeling vertoonden ekstra taalonderwijs te geven. De taal-kompensatie programmaas zijn door 'links' met dezelfde argumenten bestreden als nu de spellingvereenvoudiging. Gelukkig hebben dit keer ook een paar anderen ingezien hoe verlammet deze denkwijze is, en hoe wijzig deze aanvallers aan concrete verbetering te bieden hebben tegenover datgene wat wij proberen bij te dragen.

Zo de leraar Nederlands Wil Bijlsma, tijdens het spellingdebat in Eindhoven en later in de Groene. Zo ook Piet Grijs in Vrij Nederland van 12-2-'72:

'Moet ik het nou echt nog een keer zeggen? Ja, ik moet het echt nog een keer zeggen: Er komt geen revolutie in Nederland. Herhaling: Er komt geen revolutie in Nederland. Er komt dus geen revolutie in Nederland (...).

Bij een discussie in Eindhoven zei de schrijver Bernlef "Eerst moet er een omwenteling komen, dan wil ik daarna nog wel eens spreken over een verbetering van de spelling." Dat betekent dus dat Bernlef geen verbetering van de spelling wil. Zijn goed recht, laat hij dat dan zeggen.

In de discussies over de onderdrukte vrouw, de vervuilde wereld, over het tekort aan huizen, kun je altijd ideologen horen verklaren dat al dat kleine werk van crèches, hinderwet, huursubsidies meer gehannes aan symptomen is, dat er eerst een revolutie moet komen en dat na de revolutie de vrouw, het vuil en de huizen vanzelf in orde zullen komen.

De revolutie is presies zo'n smoes als het hiernamaals. Eeuwenlang hebben mensen allerlei rottigheid geslikt omdat zwartjurken ze vertelden dat dit korte leven onbelangrijk was vergeleken bij het heerlijk heil na de dood. Nu slikken mensen allerlei rottigheid

omdat roodhemden ze vertellen dat dit korte leven onbelangrijk is vergeleken bij het heerlijk heil na de revolutie. Het gaat er niet om of het eeuwig aan Gods rechterhand zitten wel zo leuk is, en of er na een revolutie geen vervuiling meer is, het gaat erom dat hiernamaals en revolutie niet bestaan.

Er is één verschil: het hiernamaals is nog nooit waargenomen; revolutie is er wel herhaaldelijk gemaakt en kijk maar naar de heerlijke resultaten van de Franse, Amerikaanse en Russische revolutie. Maar, aldus de ideologen, dat is niet de echte revolutie, die gaan wij organiseren. U organiseert maar, dan proberen wij in de tussentijd onze wachtkamer wat comfortabeler te maken. (...)’.

Schrijven zoals je het zegt - hetgeen de vereenvoudigers willen - bevoordeelt hen die keurig netjes het algemeen beschaaft (abn) spreken

Dit misverstant is door zo uiteenlopende instanties als het Gereformeerd Politiek Verbond en Harry Mulisch gebruikt om de vereenvoudigde spelling te bestrijden. Daarna hebben veel personen van ‘links’ en van ‘rechts’ er dankbaar gebruik van gemaakt. Waarom is het een misverstant? Omdat wat wij voorstellen helemaal niet neerkomt op een volledig schrijven zoals je het zegt. Alleen op sommige punten, de *d* en *t* spelling bijvoorbeeld, stellen wij voor de letter te schrijven die je hoort, namelijk de enkele *t*. In geen enkel dialect in Nederland zegt iemand een *dt*, of een *d* aan het ijnt van een woort. Iedereen zegt daar een *t*. En aangezien dit tevens het belangrijkste punt is uit de voorstellen tot vereenvoudiging - nl. de volledige vereenvoudiging van de werkwoortsvormen - is het niet alleen een misverstant, maar ook een leugen om te beweren dat onze vereenvoudigingen de ABN-ers zouden bevoordelen.

Ook de ei-ij en de ou-au vereenvoudiging heeft niets maar dan ook niets met verschillende uitspraak te maken. Laten de mensen die deze beschuldiging uiten met de konkrete punten komen uit het hele pakket vereenvoudigingen (dus inclusief de voorstellen van de kommissie Pée-Wesselings) en laten zij dan aantonen op welke punten de nieuwslezer méér profijt zal hebben van de voorgestelde

veranderingen dan de boer uit Groningen of de arbeider uit Rotterdam.

De vereenvoudigingen gaan niet ver genoeg

Velen onthouden ons hun medewerking omdat zij vinden dat wij niet ver genoeg zijn gegaan. Goet, het akkoord is een kompromie dat afgestemt is op de haalbaarheid. Dr. I. van der Velde, out-schoolmeester en out-inspekteur van het onderwijs, schrijver van de boeken ‘De tragedie der werkwoortsvormen’ (1956) en ‘Spellingvereenvoudiging, onderwijskundige en sociale noodzakelijkheid’ (1968) heeft laatst een vergadering van onderwijsmensen bezworen niet nòg meer te vragen, omdat dan de kans op realisering nòg klijner zou worden dan hij nu al is. Iedere nieuwe verandering - b.v. van de *ch-g* in alleen *g* vergroot de tegenstand zodanig dat ook onze minimum-ijsen in gevaar komen. Alleen wie het strijtveld goet overziet, en uit ervaring weet hoe skepties en terughoudent de belijtsmensen in overhijtsorganen, publisitijtsmedia en zakenwerelt tegenover onze ijsen staan, kan beoordelen of het zin heeft nòg meer te vragen.

De veranderingen tasten onze kultuur aan

Als we kinderen en volwassenen anders gaan leren spellen zullen alle dingen die geschreven zijn in de oude spelling ontoegankelijk worden, zeggen velen (die de nieuwe spelling nog nooit geprobeert hebben). Is dat nou heus waar? Zou een kint aan wie geleert was te lezen en schrijven als in dit artikel, de boeken, kranten e.d. van vóór 1972 niet meer kunnen lezen? Onzin, grote onzin. Een jongere of volwassene die geïnteresseert is in de literatuur uit het verleden zal die literatuur kunnen lezen, ook al heeft hij zelf leren lezen en schrijven in een vereenvoudigde spelling. Wie nú Multatuli wil lezen kàn Multatuli lezen, ook al is de spelling niet meer dezelfde. Wie nú Vondel wil lezen kàn Vondel lezen. Wie nú Brederode wil lezen kàn Brederode lezen. Door onze spellingvereenvoudiging wort de afstand niet zó groot dat dit niet meer zou gelden. Wie zal *willen* lezen zal *kunnen* lezen.

Wel is het waar dat men het oude als duidelijk uit het verleden stamment zal herkennen, omdat men aan de spelling zal zien dat het van vóór 1972 is. Maar is dat nu zo erg? Is het daarom meteen ook ‘muf’ zoals Harry Mulisch beweert? Zal men geen Lodewijk van Deijssel meer lezen omdat hij niet herdrukt is in de vereenvoudigde spelling of omdat men geen zin heeft in Lodewijk van Deijssel?

En wegen deze argumenten op tegen de winst die de vereenvoudigingen ons zullen opleveren: de schrijftaal als instrument gemakkelijker te hanteren door die gebruikers die nu vanwege de *spelling*-moeilijkheden het instrument laten liggen? Heus, wij weten wel dat een boze brief schrijven of een motie opstellen méér vraagt dan alleen goet spellen kunnen. Maar wij weten ook dat veel scholieren door de onnodige spellingoefeningen en diktees een hekel hebben gekregen aan schrijven, en onzeker zijn geworden over hun schrijfmogelijkheden. En wij weten ook dat als de spellingterreur zou wegvallen er tijd zou komen voor ècht taalonderwijs, inclusief het schrijven van boze brieven en het opstellen van moties.

Tot zover enkele van de vele tegenwerpingen die dagelijks over onze aksie worden uitgestort. We hebben hierboven nog niet genoemd:

- a De spelling moet geheel vrij zijn! Iedere nieuwe regeling bij de wet is uit den boze.
(Wees zo goet en loop even de school bij u in de buurt binnen en bespreek dan dit bezwaar met de onderwijs-man of-vrouw aldaar.)
- b De voorgestelde veranderingen zijn op onderdelen afstotend en onlogies.
(Wort aan gewerkt, door middel van opinie-pijlingen. Men zal berijt zijn om het akkoort op niet-principiële onderdelen te wijzigen als er klemmende argumenten - zoals de resultaten van empiries onderzoek of opinie-pijlingen - tegen het bestaande programma worden ingebracht.)
- c Door de spelling kon er zo goet geselekteert worden - Ina van der Beugel in Handelsblad/NRC van 22-1-'72 - waar moeten we zonder de spelling op selekteren?

(Op hen die Ina van der Beugel 'goet' vinden en hen die haar 'slecht' vinden natuurlijk.)

- d De verbindingen met het buitenland worden verbroken. *(Het moderne onderwijs in vreemde talen vangt aan met luisteren, verstaan en spreken; niet met lezen en schrijven. Wie de moeite neemt een vreemde taal te leren lezen en schrijven komt over die paar vernederlantste bastaartwoorden ook wel heen.)*
- e Je leerde zo goet denken van het toepassen van de regels van de werkwoordspelling; als men deze regel afschaft hoeft er zo langzamerhand helemaal niet meer te worden nagedacht.
(Laten we leren denken aan de hant van andere problemen, zoals economise, wiskundige of maatschappelijke.)
- f Andere landen veranderen hun spelling toch ook niet om de haverklap? *(Nee, toevallig niet onze drie grote taal-buren, Duits, Frans en Engels, behalve op klijnigheden. Wel zijn het Italiaans, het Servo-kroatis (Joegoslavië), het Fins, het Turks in het nabije verleden drasties vereenvoudigt. Is het niet méér in overeenstemming met de omvang van ons taalgebiet om ons aan deze klijnere landen te spiegelen?)*
Enzovoorts, enzovoorts.

Beste mensen. Als de kwestie van de spelling u na lezing van dit boekje nog steeds kout laat ga dan eens praten met een meester of een juffie van een 5e of 6e klas lagere school, of met leraren(-essen) nederlants in het nijverheids- of nijverheids-onderwijs, de LTS, de huishoudschool, de Mavo, of wat al niet. Ga praten met de mensen in het (schriftelijk) vormingswerk voor werkende jongeren en bepaal dan uw standpunt. Bedenk dat het de mensen zijn die met onze huidige spelling geen moeite hebben die de voorgestelde verandering tegenhouden. Bedenk dat momenteel tenminste 40 à 50% van onze bevolking niet 'korrekt' schrijven kan, en dat het er nu om gaat of wij besluiten om dit te laten voor wat het is - dat wij ons er dus bij neerleggen dat ongeveer de helft van onze bevolking niet schriftelijk kan deelnemen aan het maatschappelijk verkeer *zonder als min-vermogende herkent te worden* - of dat wij besluiten om te

proberen of een vereenvoudiging van de spelling hierin verandering kan brengen.

Bedenk tenslotte dat iedere schooldag een half miljoen schoolkinderen en duizenden onderwijzers hun tijd zitten te verdoen met iets dat zó kunstmatig en zó onbelangrijk is, dat het een wonder is dat wij dat zo lang als een wet beschouwt hebben die wij lijtzaam moesten gehoorzamen.

Tot besluit een citaat uit een stuk van Laurens ten Cate uit de Leeuwarder Courant van 10-2-'72:

Taal is iets heel anders dan spelling. Taal is het mooie meisje en spelling de lelijke jurk die zij draagt. Pas als de spelling wordt veranderd tot een doorkijkbloes, pas dan kunnen we zien hoe de taal eigenlijk is. Dit onzedelijke werk moet met kracht en vrolijkheid worden aangepakt, zodat nog binnen enkele jaren (ik zou zeggen: maanden - DK) de beslissing kan vallen ettelijke generaties zielige kindertjes te bevrijden van de idiote last, die bestaat uit karrevrachten overbodige t's en d's, ei's en ou's en zo verder.

G. van der Heijden

Taalvervuiling?

Dat de meeste schrijvers met vooraan Mulisch, Poll en Kousbroek voor spellingvereenvoudiging geen ander alternatief weten te bedenken dan de volstrekt willekeurige status quo van onze schrijfwijze, getuigt van hun zeer beperkte visie op deze materie, evenals hun hardnekkige, onbewezen bewering, dat spelling een aspect van de taal zou zijn, waarbij ze zich voortdurend te buiten gaan aan het gebruik van grote woorden als: spellingvereenvoudiging is taalvervuiling. Daardoor dreigt het misverstand dat schrijvers zich altijd aan de bestaande spelling zouden conformeren, al is bij Mulisch ook hier de natuur wel eens sterker dan de leer en droomt Poll nog steeds hardop van het verloren paradijs-De Vries en Te Winkel.

Multatuli begreep al dat spelling geen deel uitmaakt van de taal zelf. In zijn Ideën (en niet Ideeën, zoals Kronkel er laatst van maakte) schrijft hij: ‘Ware taalkennis levert één der rijkste bronnen voor geschied- en menskunde, maar heeft met spelling en dergelijke burgermansuitvindingen niets te maken’. Nog meer feiten. Van Deyssel schreef onbekommerd vormen als vwale, zju, kajé, konjak, manjefiek, portefuije etc. Emants was een Kollewijniaan. Van Eeden ontwierp zelf een - zij het om praktische redenen niet haalbare - spelling, omdat hij vond dat een sociale instelling als een spelling zo eenvoudig en consequent mogelijk moest functioneren. Van Ostaijen spelde o.a. sjimpanzee, misterie, sienjaal, trem, metafiziese, positief, naaimasjien. En Du Perron gebruikte: magies, lelike, dikwels, okkult, logiese, illuzie. Nescio waagde het zelfs de correcte uitspraak van bepaalde persoonlijke voornaamwoorden in

de spelling weer te geven: zeidi, dacti, dattik (Volgens Mulisch is dat middeleeuws). Geerten Gossaert vond het invoeren van de spelling-Kollewijn 'een levensbelang voor de Nederlandse stam'. Johan Daisne is erelid van de Ver. v. Wetensch. Spelling. Ten slotte hebben de volgende schrijvers zich in het openbaar voor spellingvereenvoudiging verklaard: Buddingh, Vogelaar, Wolkers, Lucebert, Polet, Hellinga.

Allemaal taalvervuilers en -vervuiling?

Wil Bijlsma

En de boom wort hoe langer hoe dikker

Over wijziging onderwerpen hebben zoveel mensen de laatste tijd zoveel gezegd als over de spellingverandering. Sinds de aksiegroep spellingvereenvoudiging zijn voorstellen heeft gepubliceert, is de stroom losgebarsten. Sinds oktober vorig jaar regent het artikelen, ingezonden brieven, vol met voordelen en nadelen; vermeende of werkelijk bestaande, overdreven of in juiste afmetingen. Mijn map met knipsels over de spelling is nu al 10½ sentimeter dik. Het wordt steeds moeilijker om de stapel te overzien. De discussie drijft bij zoveel argumenten voor en tegen een chaos te worden.

Daarom lijkt het me handig, om de argumenten van de voorstanders van die 'vereenvoudigde' spelling en die van de tegenstanders eens naast elkaar te zetten. De overdrijvingen, valse vergelijkingen en andere demagogische middelen laat ik maar weg. Ze worden door voorstanders en tegenstanders gebruikt. Het zijn er genoeg voor een bloemlezing.

Ik schrijf in de 'vereenvoudigde spelling'. Dat haat in, dat ik de voordelen van die spelling belangrijker vind dan de nadelen. Het zal natuurlijk mijn keuze van de argumenten wel beïnvloeden, maar als ik niet in de vereenvoudigde spelling schreef, zou dat ook zo zijn. De tegenstanders van spellingverandering gun ik echter de voorkeursspelling.

De argumenten hieronder heb ik niet bedacht. Ze zijn allemaal gebruikt in de discussie. Voor-verandering-argumenten heten V. tegen-veranderings-argumenten heten T. Verschillende genummerde argumenten hangen soms samen.

De ‘veranderde’ of ‘vereenvoudigde spelling’ is steeds die van de vier onderwijs-organisaties.

- 1 **V.** De spelling is onnodig ingewikkelt.
T. De spelling is terecht ingewikkelt; de geschiedenis van de woorden wordt er duidelijk door.
- 2 **V.** De spelling ijst op school te veel leer- en oefentijd; de resultaten staan in geen verhouding tot de bestede moeite.
T. Moeilike spelling is opvoedkundig en onderwijskundig verantwoord; je moet het kinderen niet te makkelijk maken.
- 3 **V.** De spelling is niet aan idereen te leren. Maar idereen moet hem gebruiken. Je moet de spelling zo maken, dat idereen hem kan leren. Bovendien moet je de auderwetse diktees vervangen door oefeningen in de taal van het kind.
T. Als je de spelling niet aan idereen kan leren, moet je het spel-onderwijs veranderen, niet de spelling. De diktees moeten verandert; ze spreken niet de taal van het kind. Je kan ook de hele spelling-training veel later geven; bijvoorbeeld op het 14de jaar.
- 4 **V.** Spelling wort op school gebruikt als seleksiemiddel; in de maatschappij ook nog als diskriminatiemiddel. Ten onrechte waarschijnlijk. Bij de vereenvoudigde spelling neemt het aantal spelfauten af. En dus ook de seleksie- en diskriminatiemogelikheden.
T. Misschien is het wel terecht, dat op gront van spelfauten wort gediskrimineert en geselekteert. Maar ook als het niet terecht is, lost spellingvereenvoudiging niks op. Gediskrimineert en geselekteert wort er toch; alleen op andere gronden, of onbewust.
- 5 **T.** Als je de intolerantie en diskriminatie wil wegnemen, moet je de maatschappij veranderen, niet een simptoom van die intolerantie: de spelling.
V. Door de spelling te veranderen, ontnem je mensen een wapen, waarmee ze intolerant zijn.
- 6 **V.** In de nieuwe spelling maak je minder fauten. *Ik vind* en *jij vindt* wort *ik vint* en *jij vint*.

T. In de vereenvoudigde spelling maak je een aantal fouten niet meer. Maar je maakt andere. Kinderen gaan *paarten* schrijven vanwege *paart*; of *ik ligt jau ront* en *ik heb jau rontgeleden*.

V. Al eeuwen lang bestaan in de gesproken taal *kaart* - *kaarten* en *paart* - *paarden* zonder moeilijkheden naast elkaar. Evenals *waaien* - *woei*, en *zaaien* - *zaaide*.

T. Kinderen zullen vaker op hun gehoor afgaan, en b.v. *sprakunst* gaan schrijven voor *spraakkunst*. Dat geeft verwarring.

7 V. Door vereenvoudiging van de spelling komt tijd vrij. Die kan besteed worden aan taalbeheersingsonderwijs: uitdrukkingsvaardigheid, krities lezen. Kinderen verbinden taallessen niet meer met spelling, maar met praten en schrijven.

T. Door spellingverandering komt wel tijd vrij, maar die wordt niet gebruikt voor uitdrukkingsvaardigheidsonderwijs, discussies en zo. Er zijn geen methoden, er is geen medewerking, er zijn geen onderwijzers die het kunnen. Bovendien: de tijd voor taalbeheersingsonderwijs kan ook wel af van andere vakken.

8 T. Spellingsverandering raakt de grammatika. Werkwoortsvormen worden afgeschaft of verandert.

V. Spelling raakt de grammatika niet. De werkwoortsvormen worden niet verandert. Alleen de spellingskode, waarin ze zijn opgeschreven. Bij *hij wort* verandert de kode, niet de werkwoortsvorm. Bij *zij worden* verandert de werkwoortsvorm, niet de kode.

9 T. Bij de vereenvoudigde spelling dringen de dialecten in de geschreven taal door. Dat geeft voordelen voor taalgebruikers die A.(B.)N. spreken (Algemeen (Beschaaft) Nederlands).

V. Vroeger moest een dialectspreker eerst Algemeen Nederlands leren. Dan moest hij leren, dat op een onlogise, ingewikkelde manier te spellen. Bij de vereenvoudigde spelling moet een dialectspreker ook nog A.N. leren. Dat moet hij dan op een minder ingewikkelde, minder onlogise manier spellen.

10 T. Spellingsverandering is taalverandering (taalverarming).

V. Taal heeft niks met spelling te maken. Taal is overdraagmiddel voor gedachten. Daaraan verandert niets. Spelling is de

kode om klanken op te schrijven. Die verandert. Spellingsverandering is dus geen taalverandering.

T. Een woortbeelt (spelling) staat voor een inhoud (taal). Als het beelt verandert, verandert er voor de lezer iets aan de inhoud. Spellingsverandering verandert de verbinding tussen spelling en taal, die de lezer legt. Die veranderingen wennen na tijd, moeite en gemotiveerthijt.

Een onderzoek naar hoeveel tijd, moeite en motivatie het gaat kosten bij de overgang van huidige naar veranderde spelling is niet gedaan. De lezers van dit artikel kunnen het onderzoek voor zichzelf beginnen door dit artikel te lezen.

- 11 T.** Door de spellingsverandering komen er steeds meer woorden, die op dezelfde manier worden geschreven. Dat geeft begripsverwarring. Bij voorbeeld: *meid*, *mijd*, *mijdt*, en *mijt* worden allemaal mijt.

V. Homografen (hetzelfde geschreven woorden die iets anders betekenen) zijn geen problemen voor de begrijpelijkheid. Ze zijn er nu ook al bij tientallen in het Nederlands. Er zijn ook geen verschillende spellingen voor de elf verschillende betekenissen van *bank* die Koenen geeft. De vier verschillende betekenissen van *mijt* geven ook geen moeilijkheden. Daar zorgt het zinsverband voor. Dat gebeurt in de gesproken taal ook.

- 12 T.** Door de veranderingen wordt poëzie bijna onmogelijk.

V. De poëzie krijgt er door de veranderingen een heleboel woortspelletjes-mogelijkheden bij.

- 13 T.** Door de spellingsveranderingen wordt de geschreven cultuur ontoegankelijk. Verandering offert de belangen van de lezers op aan de belangen van hen die niet kunnen spellen.

V. De spellingsverandering maakt de geschreven cultuur nauweliks ontoegankelijker. Als boeken ontoegankelijk zijn, komt dat door de andere denk-wereld, zinskonstruksies, gebrek aan kennis van de tijd waarin het boek ontstont; veel minder door de spelling, waarin het boek is geschreven.

T. Ook als boeken net zo toegankelijk blijven, zullen ze toch door hun aude spelling als auderwets worden beschauwt.

- 14 T.** Spellingvereenvoudiging maakt herspelling en herdruk van

alle tot nu toe geschreven boeken nodig. Dat kost onnoemelijk veel.

Door herspelling verlizzen sommige boeken hun karakter.

V. Herspelling is niet nodig. Ook zonder herspelling worden auteurs die iets te zeggen hebben, wel gelezen.

- 15 T. De vereenvoudigde spelling is inkonsekwent. Waarom wel *hant*, *duif*, en *vaas*, naast *handen*, *duiven*, en *vazen*; waarom niet *wep* naast *webben*. Je moet konsekwent veranderen, of je moet niet veranderen.

V. De vereenvoudigde spelling kán niet volledig konsekwent zijn; toch is hij veel makkelijker te leren.

- 16 T. De betutteling door Den Haag moet maar eens afgelopen zijn. Alle spellingen moeten mogen.

V. Er moeten bepaalde uniforme spel-regels zijn. Al is het alleen maar voor het spel- en leesonderwijs op de lagere school. Daarbij is een grotere verdraagzaamhijt jegens afwijkingen van de spel-regels een verademing.

- 17 T. Spellingverandering vermindert het vermogen tot analities denken. Als een kint *wordt* en *wendde* niet meer hoeft te analiseren, zal het ook *handdruk* minder goed tot z'n onderdelen kunnen herlijden. Het zal misschien *handruk schrijven*.

V. Je kan analities denken ook op andere maniren oefenen dan in de spelling.

Bij voorbeelt bij krities lezen.

- 18 T. In de ons omringende landen gebeurt niets aan spellingshervormingen: Frankrijk, Duitsland, Engeland. Door de veranderingen in Nederland wordt het aanleren van die vreemde talen steeds moeiliker. Nederland vervreemt zich van de anderen door de spelling te veranderen.

V. In de ons omringende landen willen velen de spelling wel veranderen. Het probleem is bij alle drie de landen groter dan in Nederland, omdat er meer landen dan hier bij de veranderingen betrokken zijn. De spelling van het servo-kroaties, fins, turks en italiaans is heel ingrijpent verandert naar een fonologise spelling. Dat heeft moeilijkheden gegeven, die veel groter waren dan de moeilijkheden van de nu voorgestelde veranderingen. In Duitsland en Turkije is het gotise en arabise schrift

verandert. Dat gaf ook grote moeilijkheden waaraan de lezers zijn gewent.

19 T. Een spellingsverandering kost ontzettend veel geld. Boeken moeten herdrukt en omgespelt.

V. Alleen de schoolboeken moeten omgespelt worden. Dat kan misschien gelijdelijk. In 1934 zijn de schoolboekjes ook niet omgespelt en herdrukt, maar door de leerlingen zelf verbeterd.

Natuurlijk zijn dit niet alle argumenten. Het zijn dacht ik de belangrijkste. Misschien komen ze van pas bij het vormen van een mening over de spelregels.

De Groene, 26-02-'72

Tessel Pollmann

Een nuchter woord in de hitte van het debat

'Lezen is gemakkelijker dan schrijven, omdat je wat je schrijft zelf moet bedenken. Daar staat niet iedereen bij stil.' (G.K. van het Reve, in De Taal der Liefde, blz. 52).

Als het waar is dat een vernieuwing van onze spelling de oude geschreven cultuur afsluit voor iedereen buiten de kleine elite die zich zal kenmerken door het feit dat ze een oude spelling lezen kan, ja, dan ben ik tegen. Maar is het waar?

K.L. Poll, Rudy Kousbroek en Harry Mulisch hebben zich in de laatste weken onder betuiging van een diepe passie voor het verleden, beijverd zulks aan te tonen, waarbij Mulisch in zijn pamflet *'Soep lepelen met een vork'* zo ver gaat Bilderdijk aan te halen als de auteur wiens werk door een spellingsverandering onleesbaar gemaakt zou worden. Alsof Bilderdijk voor iets anders bruikbaar zou zijn dan om alle antirevolutionaire krachten in het Nederlandse volk voor Mulisch te winnen.

Op zijn minst zo pittoresk in zijn argumenten is Rudy Kousbroek waar hij treurt over het feit dat wij onze 19-eeuwers (een Multatuli of Huet uitgezonderd) zo weinig lezen. In Handelsblad/NRC van 4 februari schrijft hij daarover:

'Wij lezen wel de tweede- en derderangsauteurs uit onze eigen tijd, waarom dan niet die uit de vorige eeuw? De geijkte bezwaren - vervelend, langdradig, ouderwets - dat zijn nu precies de bezwaren die in de eerste plaats verband houden met de spelling.' Immers, door spelling te vernieuwen leg je alles wat ouder is dan de meest

recente spelling (en niet alleen het boek, maar de hele verleden) het odium van ouderwets, achterhaald en dus verwaarloosbaar op. Aldus Kousbroek.

Kousbroek's stelling klinkt aannemelijker dan hij is, naar ik vermoed. Want is het niet terecht dat we ze niet lezen, *the old bores*, Ten Kate, Da Costa, Beets met zijn poëzie, Jan Jacob Cremer, Knepelhout voor het merendeel, Hasebroek of zelfs Piet Paaltjens die als Koning Eenoog door onze literaire traditie rondwaart. En zouden we ze wel lezen als wij nog steeds de spelling Siegenbeek van 1804 schreven, of als we al dit middelmatig en erger in moderne spelling hadden overgezet? *Of - en daar gaat het hier om - doet de spelling bij een discussie over het al dan niet floreren van onze literaire traditie nauwelijks ter zake?*

Het vervelende van het discussiëren over spelling is dat er zoveel interessanter problemen door toegedekt blijven of zelfs worden. Daar zijn in de eerste plaats de hervormers debet aan die vaak de indruk wekken bijna prat te gaan op een zekere culturele afzijdigheid en in ieder geval nauwelijks ingaan op de bezwaren van de cultuurverdedigers. En daarnaast zijn er de cultuurverdedigers zelf die de macht van de spelling overschatten en daardoor de problemen nogal eens verkeerd lokaliseren. Om bij dit laatste punt te blijven: niet de spelling van, bijvoorbeeld, een Multatuli, vormt een barrière die straks door kostbare herdrukken in de nieuwe spelling weer moet worden weggenomen - de barrière ligt in het feit dat je geen scholier meer aan Multatuli krijgt, ook niet in de huidige spelling.

Overigens bestaat er ook een goed argument uit het negatieve voor de stelling dat er geen tot weinig verband bestaat tussen spelling en leescultuur: Multatuli en Nescio schreven ieder volgens een eigen spelling. Multatuli werd in zijn tijd kapot gelezen. Nescio niet - die werd herontdekt. Congruentie van de te lezen spelling met de schrijfspelling van de lezer is nauwelijks van belang. Een spellingsverschil blijkt voor een herontdekking geen belemmering te zijn. *'Hoe benijd ik de Fransen die niet alleen een 19e eeuwse, maar zelfs een 18e eeuwse schrijver vrijwel zo kunnen lezen als hij geschreven heeft. Zo kon een boek als "La Religieuse" van Diderot,*

twee honderd jaar geleden geschreven, kort geleden nog opnieuw een best-seller worden, als gevolg van een verfilming van het boek, 'schrijft Kousbroek op 4 februari in Handelsblad/NRC. Waarbij hij aantekent dat niet alleen de spelling vrijwel constant is gebleven, maar dat het hele taalgebruik van Diderot tot nu toe gekenmerkt wordt door een continuïteit die bij ons verloren gegaan zou zijn: iets waar de eeuwige spellingswijzigingen aan zouden hebben bijgedragen.

Wat moet je nu met zo'n hypothese? Ik kan aanvoeren dat ik de achttiende-eeuwse Sara Burgerhart vrijwel moeiteloos lees, ongehinderd door de verouderde spelling. Ik kan ook aanvoeren dat ik jarenlang op een HBS tweede- en derdeklassers *Karel ende Elegast* heb doen lezen en dat zulks noch hun, noch mij veel moeite kostte. Om het relatieve belang van de spelling voor zover het om het *lezen* gaat, te benadrukken, kan ik er op wijzen dat niet de spelling, maar zinsbouw, woordenschat en vooral referentiekader (waarover straks meer) het grote struikelblok zijn.

Waarop Kousbroek zal zeggen dat zulks alleen maar bewijst hoe de continuïteit van onze verbale cultuur is verbrokkeld en versplinterd, mede dank zij de spellingwijzigingen. Zoiets kan je verder dan alléén maar geloven of - wat mij betreft - niet geloven. Ik kan het niet bewijzen, maar ik vrees dat het allemaal nog veel ingewikkelder en ontmoedigender in elkaar zit.

Over de houding van de spellingsvernieuwers ten opzichte van de traditie schrijft Kousbroek: 'Nu is het bij een deel van de voorstanders van spellingshervorming ongetwijfeld een bewuste opzet om de "massa" af te snijden van de cultuur in die betekenis, en in een situatie te brengen waar zij opnieuw moet beginnen. De bijbehorende opvatting is dat die cultuur niet deugt, het is de burgerlijke cultuur die eerst vernietigd moet worden om een nieuwe mens te kunnen maken en een nieuwe cultuur voort te brengen etc.' Hoewel ik vrij veel spellingsactivisten ken, kan ik me het door K. geschetste type voorstanders niet voor de geest halen: helaas kenmerken de meeste onderwijshervormers zich door dezelfde culturele kleurloosheid die het hun onmogelijk maakt Kousbroek, Poll en

de ganse Vereniging van Letterkundigen van repliek te dienen. Laat staan dat zij een duidelijke theorie over de burgerlijke cultuur zouden hebben. De spellingshervorming is, anders dan de bedreigde letterkundigen denken, niets meer dan een pragmatisch onderwijsideaal. En een cultuurbeleid is bij onze onderwijsidealen, gelijk bekend, niet direkt inbegrepen.

De geringheid van de Nederlandse literaire traditie, het mondelinge gestuntel, de ellendige schrijfstijl van de Nederlandse student, onze minieme belangstelling voor met name poëzie (zie ook de enquête naar leesgewoonten van lyceïsten, VN 26-2-'72), al die verschijnselen worden dan ook altijd het onderwijs aangewreven. Waarop het onderwijs knorrig terugroept dat het ook geen ijzer met handen breken kan en dat wat als culturele notie ternauwernood aanwezig is in onze maatschappij niet een-twee-drie op school even aangebracht kan worden. Zo geven we elkaar de Zwarte Piet door, ondertussen constaterend dat de situatie in Engeland en Duitsland (Mulisch) en in Frankrijk (Kousbroek) zoveel beter is. Daar heb je nog een literatuur en een traditie, daar zullen ze het wel uit hun kop laten de spelling te wijzigen (Mulisch).

De vraag is natuurlijk a) of die literaire traditie er inderdaad zo ongerept is en b) of zulks iets te maken heeft met spellingtraditie. (Denk aan de Amerikaanse socioloog die uitvond dat Limburgers zoveel kinderen krijgen omdat ze op vrijdag vis eten).

Aardig is in dit verband een artikel van *Mary Webb* in de *Sunday Times* van 6 februari. Mary Webb doceert Engels literatuur aan studenten en ze beschrijft welk een schier onmogelijke taak dat is vandaag de dag. Milton, Keats, Marlowe, Shakespeare - ze zijn bijna onbegrijpelijk voor een generatie die de elementaire begrippen uit de bijbel, uit de mythologie of zelfs maar uit het dagelijks leven op een boerenbedrijf van een generatie terug niet kent. Daardoor zijn niet alleen de oudere poëten niet te lezen, ook de allusies in Bob Dylan of Sylvia Plath ontsnappen haar studenten. Niet zonder *wit* eindigt ze haar artikel met de volgende passage:

'We zouden ervoor kunnen zorgen dat onze kinderen een beetje meer leren over de achtergronden van de mythe, de legende en het

sprookje, en in het bijzonder meer van de bijbel, de klassieken en de folklore, zoals ze ook een breder en dieper vertrouwdheid met de Engelse taal moeten krijgen. Anders kunnen we wel beginnen een elegie voor poëzie te dichten. Maar dat zou geen nut hebben. Teveel studenten weten niet wat een Elegie is.'

U ziet het, het gaat ook zonder spellingwijziging best verkeerd. (En denk dan ook nog even aan het jongetje dat na 6 jaar lagere school en een trimester sexuele voorlichting vorig jaar in de Sunday Times schreef dat zijn onderwijzer *master-batting* - masturbation - niks erg vond).

In Frankrijk probeert men duidelijk de lectuur der klassieken te stimuleren onder andere door, blijkens een recent bericht, ieder bruidspaar zes klassieke boekwerken aan te bieden. Kennelijk gaat het daar met het lezen, net als met de voortplanting, ook niet meer helemaal zonder premie. En ook daar is de spelling sinds eeuwen nauwelijks gewijzigd, al kan men natuurlijk volhouden dat spellingsvernieuwing de ontwikkeling in dezen bespoedigd zou hebben. Ik geloof daar niet hard in - daarvoor zijn er te veel andersoortige en vooral machtiger culturele factoren die de erosie van onze literaire traditie en verbale vermogens te weeg brengen. Om het bij een eenvoudig voorbeeld te houden: met de traditionele religie verdwijnt inderdaad de bijbelkennis en daarmee de herkenbaarheid van zeer veel literatuur (en beeldende kunst, niet te vergeten). De vraag is of je met didactische middelen, gewoon *for art's sake*, in staat bent de bijbelse noties toch als een cultuurbezit van de massa te handhaven. Maar duidelijk is ook dat het niet zomaar de verandering in de taal of de spelling is die de erosie veroorzaakt. Omgedraaid kun je je afvragen of de *opgelegde handhaving* van de klassieke literaire traditie in Frankrijk überhaupt denkbaar is zonder de handhaving van het hardvochtige onderwijssysteem, zonder de verering voor de holle bolle retoriek, zonder het malle militarisme, zonder de handhaving van de status quo. Een vraag die meer te maken heeft met mijn onbehagen omtrent de burgerlijke politiek, dan met de behoefte 'de massa van de cultuur af te snijden'.

Mulisch tracht in 'Soep lepelen met een vork' de dreiging van de

spellingshervorming af te wenden door de spellingstolerantie te prediken. Geheel consistent daarmee wil hij dat ‘de minister van onderwijs zich eindelijk eens met zijn eigen zaken bemoeit’ en geen nieuw monopolie voor een nieuwe spelling scheidt. Want spellingsvernieuwing is geen zaak van de minister, niet omdat er niets mag veranderen (*‘Alles, alles, alles mag, nee MOET altijd veranderen. Maar dat kan alleen van onderop.’*) maar omdat zoiets niet autoritair gebeuren mag. Spellingstolerantie of spellings-anarchie - dat is de oplossing, zegt Mulisch.

Het is een aantrekkelijke these, maar ik denk dat hij *als uitgangspunt voor een didaktiek* niet bruikbaar is. Het vervelende van schoolgaan is dat het onderwijs nu eenmaal - al democratiser je je te pletter - in hoge mate eenrichtingsverkeer is. De meester en de juf weten wat goed voor het kind is, en het verschrikkelijke is dat zij daar in veel gevallen gelijk in hebben. Niet een verregerende democratisering, maar alleen een opheffing van de leerplicht kan daar, nee, niets aan veranderen, maar het kind een alternatief bieden. Maar voor wie al dan niet vrijwillig besloten heeft een bepaalde *vaardigheid* aan te leren, is er geen andere weg dan die van het eenrichtingsverkeer. Op een andere wijze laten vaardigheden zich nu eenmaal niet, of niet snel genoeg, aanleren.

Het is onzin - de onzinnige konsekwentie van Mulisch' pleidooi - van het onderwijs te verwachten dat zij bij de oefening van vaardigheden het kind iets anders leert dan hoe het moet. Kinderen zelf brengen ook weinig tolerantie op voor het soort grote-mensen-tolerantie van Mulisch: ze willen, net als iedereen die aan het begin van een leerproces staat, weten wat ze moeten doen. En je bewijst ze er geen enkele dienst mee te beweren dat ‘soliciteren’ weliswaar fout is gespeld, maar slechts een beetje fout, en dat dat beetje ook niet erg is. Je schiet er ook ontzettend weinig mee op in een schoolschrift de fout gespelde woorden wel aan te strepen, maar niet ‘te rekenen’. Want en daar gaat het om - de noties *goed* en *fout* zijn een onvermijdelijk bijproduct van ieder leerproces en daarmee zijn de mogelijkheden tot sociale diskriminatie (of gewoon tot onderscheid, voor wie vindt dat slechte spellers dommer zijn dan goede) in aanleg gegeven. Het enige dat je daartegen kunt

doen is, behalve tolerant zijn tegen iedereen die van die norm wil afwijken, de spelling zo makkelijk maken dat iedereen hem kan leren.

Tenslotte: een van de meest curieuze argumenten tegen de spellingsvernieuwing is gebruikt door de taalkundige *Kruyskamp* (maker van het Woordenboek der Nederlandse Taal). Het schriftelijk taalgebruik, zegt Kruyskamp, bestaat voor 95% uit perceptie (lezen) en voor 5% uit actie (schrijven). Vandaar dat we onze leescultuur niet moeten verstoren voor zo iets incidentieels als de schrijfkultuur voor de meeste mensen is.

Het argument laat zich voortreffelijk omdraaien: is het niet onzinnig voor iets dat slechts 5% van het totale gebruik van de schrijftaal reguleert, namelijk het schrijven, zo ongehoord veel inspanning te vragen als de beheersing van de huidige spelling eist? Wat heeft het voor zin een systeem te onderwijzen waarvan iedereen tot en met de beroepsschrijver toe moet vaststellen dat hij het niet foutloos toepassen kan?

Wat met name is er tegen de zaken om te draaien en voor *het moeilijke schrijven een makkelijk systeem te kiezen en voor het makkelijker proces van lezen in een vreemde spelling* de uren te gebruiken die nu aan spelling besteed worden. Zo krijgen de kinderen nog eens wat anders onder de ogen dan 'De meid zocht de kaas met de mijt niet tevergeefs achter de hooimijt.'

*Want lezen is makkelijker dan schrijven.
Daar staat niet iedereen bij stil.*

Vrij Nederland, 18-03-'72